

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการรับรู้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมา ประกอบงานวิจัยโดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้
- 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมาย
- 2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา
- 2.4 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

2.1.1 ความหมายของการรับรู้

การรับรู้ (Perception) มีผู้ให้ความหมายไว้สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

Mowen and Minor (1998:63, อ้างถึงใน ดารา ทีปะปาล, 2546: 45) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปิดรับต่อข้อมูลข่าวสาร ตั้งใจรับข้อมูลนั้นและทำความเข้าใจ ความหมายและได้อธิบายเพิ่มเติมว่าในขั้นเปิดรับ (exposure stage) ผู้บริโภคจะรับข้อมูลโดยผ่านทางประสาทสัมผัสในขั้นตั้งใจรับ (attention stage) ผู้บริโภคจะแบ่งปันความสนใจมาสู่สิ่งเรานั้น และขั้นสุดท้ายคือ ขั้นเข้าใจความหมาย (Comprehension stage) ผู้บริโภคจะจัดองค์ประกอบ ข้อมูลและแปลความหมายออกมาเพื่อให้เข้าใจได้

Schiffman and Kanuk (2004:158) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการที่ปัจเจกบุคคลคัดเลือก จัดระเบียบ และตีความสิ่งเร้าให้เกิดเป็นภาพของสิ่งต่างๆ ในโลก อย่างมีความหมายสอดคล้องกัน

Assael (1998:218) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการของบุคคลในการเลือก (Select) ประมวล (Organize) และตีความ (Interpret) สิ่งเร้าจนเกิดเป็นภาพรวมของสิ่งนั้นๆ การรับรู้ของผู้บริโภคของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน เนื่องจากการเลือกรับรู้ขึ้นอยู่กับความต้องการ ค่านิยม และความคาดหวังของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นแม้ในสถานการณ์ที่มีสิ่งเร้าเข้ามาเหมือนกัน ผู้บริโภคแต่ละคนจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน

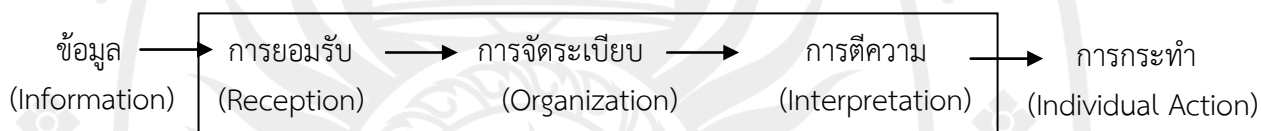
ดารา ทีปะปาล (2546:47) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเลือกรับจัดองค์ประกอบแล้วแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสโดยอาศัยความรู้ และประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องมือ

เสรี วงษ์มณฑา (2542:79) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์เลือกที่จะรับรู้ สรุปการรับรู้ ตีความหมายการรับรู้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สัมผัสเพื่อที่สร้างภาพในสมองให้เป็นภาพที่มีความหมายและมีความกลมกลืนกัน

2.1.2 กระบวนการรับรู้

การรับรู้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงการรับรู้เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้

Schemenhorn, Hunt and Osborn (1982, p.55) ได้กล่าวถึง กระบวนการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้นในการตีความสิ่งเร้าที่สัมผัสต่างๆเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับผู้รู้ การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตนเอง ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 กระบวนการรับรู้ของ Schemenhorn, Hunt and Osborn

กระบวนการรับรู้จะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนสำคัญๆ 3 ขั้นตอนคือ (จุฑามาศ สิทธิขวา, 2542)

ขั้นตอนที่ 1 การเลือก (Selection) การเลือกจะเกี่ยวข้องทั้งการเลือกโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ กล่าวคือ การตัดสินใจบางครั้งจะกระทำเลือกกว่าเราจะรับสิ่งกระตุ้นใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ปัจจัยทางด้านกายภาพ (Characteristic) ปัจจัยทางด้านที่ตั้ง (Physical Location) ความสนใจ (Interest) ประสบการณ์ที่ผ่านมา (Past Experience)

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมในด้านการรับรู้สิ่งต่างๆ เรามักมีแนวโน้มที่จะรวบรวมตัวกระตุ้นต่างๆ เข้าเป็นรูปแบบต่างๆ หลักในการรวบรวมตัวกระตุ้นมีหลายประการ เช่น รวบรวมโดยพิจารณาจากการอยู่ใกล้เคียง (Proximity) รวบรวมโดยพิจารณาจากความคล้ายคลึงกัน (Resemblance) รวบรวมโดยพิจารณาถึงการต่อเติมส่วนที่ขาดไป

ขั้นตอนที่ 3 การตีความ (Interpretation) เป็นการแปลความหมาย ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับในการแปลความหมายนี้อาจทำได้หลายลักษณะ เช่น แปลความหมายตามสถานการณ์ (context) แปลความหมายโดยพิจารณาถึงเจตนาของบุคคล (Intent) แปลความหมายโดยยึดเอาบุคลิกลักษณะของตนเองเป็นหลัก (Projection)

ดังนั้น การรับรู้ของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปและสิ่งนี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารความเข้าใจและพฤติกรรมที่แสดงออก ถ้าการรับรู้ของบุคคลสองคนต่อสิ่งเดียวกันใกล้เคียงกัน โอกาสที่จะเข้าใจและลงรอยกันจะเกิดได้มาก ในขณะเดียวกัน ถ้าการรับรู้ของบุคคลสองคนต่อสิ่งเดียวกันเป็นไปคนละทิศทางการก็อาจก่อให้เกิดปัญหาและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันได้ในที่สุด

2.1.3 ความสำคัญของการรับรู้

ความสำคัญของการรับรู้แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล,2546)

1. การรับรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ โดยที่การรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้ จะเกิดการเรียนรู้ไม่ได้ ในทำนองเดียวกัน การเรียนรู้มีผลต่อการรับรู้ครั้งใหม่ เนื่องจากความรู้ ประสบการณ์เดิมจะแปลความหมายให้ทราบว่าเป็นอะไร
2. การรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิด ความรู้สึกและมีอารมณ์ พัฒนาเป็นเจตคติ แล้วเกิดพฤติกรรมตามมาในที่สุด

2.1.4 ประโยชน์ของการรับรู้ (จุฑามาศ สิทธิขวา,2542)

1. การสร้างความประทับใจแก่ผู้อื่น (Impression)
2. การสร้างสื่อต่างๆ จากการศึกษาที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 2 ปัจจัย ได้แก่ คุณสมบัติ ของสิ่งเร้า และคุณสมบัติของผู้รับรู้ ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ใช้บริการหรือกลุ่มเป้าหมายทราบถึง วิธีการหรือขั้นตอนของบริการที่ดี รวมทั้งประโยชน์ของบริการที่ได้รับ มีความอยากทดลองใช้ และเกิดพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการในช่องทางดังกล่าว
3. ใช้เป็นตัวสนับสนุนในการตัดสินใจ ข้อมูลบางอย่างที่ได้จากการรับรู้สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ในการสนับสนุนการตัดสินใจได้ โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาในการตัดสินใจค่อนข้างน้อย และข้อมูลที่ได้รับมามีไม่มากพอ

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมาย (Legal Consciousness) (มงคล เจริญจิตต์, 2551:9)

ในปัจจุบันการศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมายมีความแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษา กฎหมายทางสังคมศาสตร์ (socio-legal research) โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ และผลกระทบของกฎหมายที่มีต่อชีวิตประจำวันของประชาชน (Marc Hertogh, 2004: 457)

Duncan Kennedy (1980: 23) ให้ความหมาย “การรับรู้ (consciousness)” ว่าเป็นการรับรู้ ของจิตใจ การจินตนาการต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว การอธิบายตัวเอง อารมณ์ เป้าหมาย และให้คุณค่า ต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงให้ความหมาย “การรับรู้กฎหมาย” (legal consciousness) ว่าเป็น การตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎหมาย รูปแบบและลักษณะของกฎหมาย ซึ่งประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์ ข้อโต้แย้ง และทฤษฎีต่างๆ รวมถึงกระบวนการทางกฎหมาย

Susan S. Silbey (2005: 323) อธิบายคำว่า “การรับรู้กฎหมาย” ว่าหมายถึงความถึง “แนวความคิดทางทฤษฎีและการวิจัยเชิงประจักษ์ ที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายกับสังคม และแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้กฎหมาย ในสถานะที่มีความขัดแย้งกันระหว่างบทบัญญัติ ภายลักษณ์อักษรและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ” โดยที่การรับรู้เป็นสิ่งที่ถูกผลักดันออกมาจาก จิตใจของแต่ละบุคคล ผ่านกระบวนการต่อสู้ การถกเถียงกันในทางความคิด และผ่านระบบความคิด ในเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจ

จากความหมายที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ไว้ข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า “การรับรู้กฎหมาย” นั้นเป็นทฤษฎี หรือแนวความคิดที่มุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง กฎหมายที่มีอยู่ในสังคมหนึ่ง ว่ามีความเกี่ยวข้อง หรือเชื่อมโยงอย่างไรกับบุคคลที่อยู่ในสังคมที่มีกฎหมายนั้นๆ อยู่โดยศึกษาว่า

ประชาชนเหล่านั้นมีการรับรู้ มีความรู้สึก ความคิดอย่างไรเกี่ยวกับกฎหมาย การประพฤติปฏิบัติตน ในความเป็นจริงมีความสอดคล้องกับกฎหมาย หรือกฎหมายได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหรือไม่อย่างไร รวมถึงมุมมองในการมองกฎหมาย ว่ามีอยู่อย่างไร การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมายเป็นรูปแบบการศึกษาที่แยกออกมาจากการศึกษา กฎหมายในกระแสหลัก โดยพัฒนามาจากการศึกษาด้านกฎหมายกับสังคม (law and society) ความแตกต่างที่สำคัญคือ การศึกษาเรื่องการเรียนรู้กฎหมายจะศึกษาถึงชีวิตประจำวันของประชาชน มากกว่าการศึกษาแค่ปรากฏการณ์ทางกฎหมายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงในสังคม (Silbey, 2005: 327)

การศึกษาด้านกฎหมายกับสังคมที่ผ่านมาจะศึกษาเกี่ยวกับการใช้กฎหมายของประชาชน ในความเป็นจริงว่า เมื่อใดประชาชนใช้หรือไม่ใช้กฎหมาย ส่วนมากจะอธิบายถึงความไม่เท่าเทียม ของประชาชนในการเข้าถึงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งพบว่าเฉพาะคนที่มีการศึกษา และรายได้สูงเท่านั้นที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง งานศึกษาส่วนใหญ่ จะตั้งคำถามต่อปัญหาการปฏิบัติตามกฎหมายหรือการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง แต่ไม่ได้ศึกษา เข้าไปถึงทัศนคติ หรือแนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของประชาชนเหล่านั้น ซึ่งการศึกษา ทางกฎหมายกับสังคมยังให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวนี้ แต่การศึกษาเรื่องการเรียนรู้กฎหมาย จะเข้าไปศึกษาในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น (Silbey, 2005: 336-338)

การค้นหาค้นหาทัศนคติและมุมมองในการมองกฎหมาย รวมถึงอิทธิพลของกฎหมายที่มีต่อประชาชน สามารถศึกษาได้จากรูปแบบและวิธีการในการดำเนินชีวิตของพวกเขา ซึ่งการดำเนินชีวิต ของประชาชนในแต่ละวันจะสั่งสมพฤติกรรม หรือการกระทำต่างๆ จนกลายเป็นรูปแบบ หรือแบบแผน ของการปฏิบัติ และแบบแผนเหล่านั้นจะพัฒนากลายเป็นหลักการหรือแนวความคิดที่อยู่เบื้องหลัง ของการกระทำต่างๆ ที่เกิดขึ้นของประชาชน และท้ายที่สุดก็จะกลายเป็นเรื่องที่ประชาชนโดยทั่วไป ต่างประพฤติ ปฏิบัติตามหลักการและแบบแผนเหล่านั้น ซึ่งกฎหมายก็มีลักษณะดังกล่าวเหมือนกัน กล่าวคือ ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ต่างๆที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันเนื่องจากประชาชน ต่างประพฤติและปฏิบัติในสิ่งที่กฎหมายกำหนดอยู่แล้ว โดยสาเหตุที่ประชาชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เหล่านั้นเพราะพฤติกรรมที่ประชาชนปฏิบัติมีวิวัฒนาการของการกระทำอย่างยาวนานจนกลายเป็น กฎเกณฑ์ที่ผสมผสานและสอดคล้องไปกับชีวิตประจำวันของทุกคน ส่งผลให้กฎเกณฑ์เหล่านั้น ได้รับการปฏิบัติและมีประสิทธิภาพตามไปด้วย สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของกฎหมายและสภาพการรับรู้ กฎหมายของประชาชนโดย Silbey เรียกวิวัฒนาการของการกระทำต่างๆ ของประชาชนเหล่านี้ว่า “Chain of consciousness” (Silbey, 2005: 330-333)

Duncan (1980: 6-8) มองว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้กฎหมายของประชาชนคือเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงตามปรกติธรรมดาในการดำเนินชีวิตของประชาชน มากกว่าข้อเท็จจริงหรือกระบวนการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม การรับรู้กฎหมาย ของประชาชนก็ขึ้นอยู่กับโครงสร้างองค์ความรู้ทางกฎหมายของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักกฎหมาย ทนายความ ผู้พิพากษา เป็นต้น ในการสร้างคำอธิบายต่างๆ ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจ การศึกษา เรื่องการเรียนรู้กฎหมายจึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง ว่ามีอยู่อย่างไร หรือผลกระทบของกฎหมายที่เกิดขึ้นในสังคมว่ามีอย่างไร แต่เป็นการพยายาม

ที่จะอธิบายในเชิงทฤษฎีว่า อะไรคือสิ่งที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังการปฏิบัติเหล่านั้น และสิ่งที่ประชาชนได้แสดงออกมาจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการรับรู้กฎหมายของประชาชนนั่นเอง (Duncan, 1980: 22) นอกจากนี้ Duncan (1980: 18-19) กล่าวถึงการพิจารณาเรื่องการรับรู้กฎหมายว่า มีลักษณะการพิจารณาที่เชื่อมโยงกัน 2 ลักษณะ คือ การพิจารณาแบบแนวนราบ หรือ “horizontal dimension” และการพิจารณาแบบแนวตั้ง หรือ “vertical dimension” โดยการพิจารณาแบบแนวนราบ คือ การค้นหาว่าเรื่องที่ต้องการศึกษานั้น มีกฎเกณฑ์และแนวคิดอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว อันเป็นชุดความคิดที่อยู่เบื้องหลังกฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract proposition) เช่น แนวคิดเรื่องความยุติธรรม ความเป็นเหตุเป็นผล เป็นต้นซึ่ง Duncan เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “subsystem” โดยแต่ละ “subsystem” จะมีความสัมพันธ์อย่างยั้งกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของแต่ละบุคคล ส่วนการพิจารณาแบบแนวตั้ง เป็นการเปรียบเทียบกัน ในบรรดากฎเกณฑ์ต่างๆ ที่คิดว่าเกี่ยวข้องว่า แท้ที่จริงแล้วกฎเกณฑ์ใดที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการค้นหามากที่สุด เรียกกฎเกณฑ์นี้ว่า “particular rule”

การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงด้วยการเก็บข้อมูลเชิงลึก ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการเล่าเรื่อง หรือการสัมภาษณ์ รวมถึงการศึกษาที่มีลักษณะผสมผสานของหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งการศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมายนี้ไม่สามารถที่จะกระทำแยกต่างหากโดยไม่สัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ ได้ แต่เป็นการศึกษาในรูปแบบของพฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ที่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นประจำเข้าไปข้ามผ่านตัวละครหรือผู้เล่าเรื่อง (Silbey, 2005: 334) บางงานศึกษาก็นำกรอบแนวคิดด้านมานุษยวิทยาเข้ามาใช้ร่วมในการศึกษาด้วยไม่จำกัดแค่เพียงกรอบคิดทางด้านกฎหมายอย่างเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการทำความเข้าใจ ถึงบริบทแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อการใช้หรือไม่ใช้กฎหมายที่แตกต่างกันของประชาชน (Silbey, 2005: 338-341) และหัวใจหลักของการศึกษาลักษณะนี้คือ การพยายามค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนกับกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม (Silbey, 2005: 335)

อย่างไรก็ดี การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมายมีความแตกต่างจากการศึกษากฎหมายส่วนใหญ่ และการศึกษาด้านกฎหมายกับสังคมอยู่หลายประการ โดยการศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมาย มีลักษณะสำคัญของการศึกษาที่พอสรุปได้ดังนี้

(1) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของกฎหมายว่า กฎหมายที่รัฐได้บัญญัติขึ้นมีอิทธิพลและมีบทบาทอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละวัน กฎหมายสามารถเข้าถึงประชาชนหรือไม่ โดยสังเกตได้จากสิ่งที่ประชาชนให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญ หากประชาชนให้ความสำคัญกับเรื่องใดมาก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นก็มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากตามไปด้วย ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดว่ามีความเกี่ยวข้องกับตนเอง อันจะทำให้ค้นพบข้อเท็จจริงว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่ มากน้อยเพียงใด (Duncan, 1980: 6-8)

(2) การศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมาย ต้องการศึกษาด้านทัศนคติ มุมมองของประชาชนในการมองกฎหมายว่ามีอยู่อย่างไร รวมถึงมุมมองในการมองตนเองของแต่ละคน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะสะท้อนความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของบุคคลเหล่านั้น โดยพยายามค้นหาว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อมุมมองในการมองตนเองและการมองกฎหมายของประชาชน (Silbey, 2005: 338-341)

โดยการให้ประชาชนเล่าถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาและการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังเกตจากวิธีการคิด การพูด การแสดงออก และการกระทำของพวกเขาผ่านการเล่าเรื่องนั่นเอง

(3) เป็นการศึกษารูปแบบ วิธีการ และลักษณะในการรับรู้กฎหมายของประชาชนกล่าวคือ กฎหมายเข้าถึงประชาชนได้อย่างไร หรือประชาชนสามารถเข้าใจและมีความรู้กฎหมายอย่างไร อาศัยรูปแบบการรับรู้กฎหมายที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

(4) หากกฎหมายมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน และประชาชนมีความรู้กฎหมายแล้ว พวกเขาเหล่านั้นมีวิธีการในการแสดงออกซึ่งสิทธิของตนอย่างไร เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อพิพาทต่างๆ เกิดขึ้น จะมีวิธีการในการเรียกร้องหรือแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร จะใช้กฎหมายหรือไม่ และถ้าใช้กฎหมาย การเรียกร้องหรือการแก้ไขข้อพิพาทจะปรากฏในรูปแบบใด ด้วยวิธีการที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ และมีปัจจัยอะไรที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการเลือกใช้กฎหมายหรือเลือกใช้วิธีการที่เป็นทางการเพื่อเรียกร้องหรือแก้ไขข้อพิพาท กล่าวคือ ถึงแม้ประชาชนจะมีการรับรู้กฎหมาย แต่วิธีการในการแสดงออกหรือการเรียกร้องสิทธิของตนเองอาจไม่จำเป็นต้องปรากฏในรูปแบบที่เป็นทางการ หรือจะต้องใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องเสมอไป ซึ่งจำเป็นต้องค้นหาว่า เพราะเหตุใดประชาชนจึงไม่ใช้กฎหมายในการเรียกร้องสิทธิของตนเอง อันเป็นเป้าหมายหนึ่งของการศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมาย (Duncan, 1980: 22)

(5) วิธีการศึกษาที่สำคัญในการศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมาย เป็นการศึกษาและการวิจัยเชิงประจักษ์ กล่าวคือ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงว่ามีอยู่อย่างไร วิธีการศึกษาโดยมาก จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของตนเอง ซึ่งจะปล่อยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาเอง และผู้วิจัยจะเป็นผู้ควบคุมให้การเล่าเรื่องและการสัมภาษณ์อยู่ในกรอบของการศึกษาที่ตนเองต้องการ (Silbey, 2005: 334) ทั้งนี้คำถามที่ใช้ถามจะไม่กล่าวถึงบทบัญญัติของกฎหมายโดยตรง หรือกำหนดกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้แคบจนเกินไป แต่ผู้วิจัยจะต้องพยายามค้นหาประเด็นทางกฎหมายที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้กล่าวถึงในระหว่างที่เล่าเรื่องราว เกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง (Silbey, 2005: 326-327) ซึ่งจะทำให้ค้นพบบทบาทของกฎหมายและสิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ความสำคัญ

(6) ลักษณะสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมายที่แตกต่างจากการศึกษากฎหมายส่วนใหญ่และการศึกษาด้านกฎหมายกับสังคม คือ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ที่มุ่งศึกษาถึงการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละวันและประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ ที่ผ่านมาของประชาชนว่ากฎหมายเข้าไปมีบทบาท มีอิทธิพล หรือมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายอย่างไร และพยายามอธิบายอย่างละเอียดถึงปัจจัยที่มีผลต่อมุมมองในการมองตนเอง การมองกฎหมาย และความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของพวกเขาแต่ละคนด้วย ในขณะที่การศึกษากฎหมายส่วนใหญ่ จะศึกษาถึงปัญหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ส่วนการศึกษากฎหมายกับสังคมแม้จะเป็นการศึกษาวินิจฉัยเชิงประจักษ์ แต่ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละวันและประสบการณ์ที่ผ่านมาของประชาชนแต่ละคนน้อยกว่าที่ปรากฏในการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้กฎหมาย (Duncan, 1980: 6-8)

จากที่กล่าวมาข้างต้น หากจะอธิบายให้เข้าใจถึงภาพรวมและกรอบแนวคิดในการศึกษา เรื่องการรับรู้กฎหมาย สามารถอธิบายได้ดังนี้ คือ การศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมายจะเป็นการศึกษา ว่ากฎหมายเข้าไปมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของประชาชนอย่างไร กฎหมาย ในเรื่องใดบ้างที่ประชาชนให้ความสำคัญและสามารถเข้าถึงประชาชนประชาชนได้ ซึ่งสามารถค้นหา ได้จากการสิ่งที่ประชาชนแสดงออก และจากการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ที่ผ่านมา ของพวกเขา อันจะสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความคิด ทักษะคิด และมุมมองในการมอง ตนเอง ว่าพวกเขามองว่าตนเองเป็นใคร มีฐานะอย่างไรในแต่ละเรื่อง และมองว่าตนเองเป็นผู้มีสิทธิ หรือไม่อย่างไรเมื่อทราบแล้วว่ากฎหมายเข้าไปมีบทบาทต่อประชาชนหรือไม่อย่างไร และปัจจัย อะไรบ้างที่มีผลต่อวิถีคิด มุมมองในการมองตนเอง หรืออัตลักษณ์ของพวกเขาแล้ว จึงมาค้นหาว่า ขึ้นตอน กระบวนการและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นรับรู้กฎหมายเกิดขึ้นและมีอยู่อย่างไร มีการรับรู้ กฎหมายหรือให้ความสำคัญกับกฎหมายหรือไม่ รวมถึงมีวิธีการในการแสดงออกซึ่งสิทธิของตนเองต่อ เหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร ใช้กฎหมายหรือไม่ใช้กฎหมายและมีรูปแบบในการเรียกร้องการใช้กฎหมาย อย่งไร ด้วยวิธีการที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการนอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก ซึ่งสิทธิของประชาชน ไม่ว่าจะกระทำในขณะที่มีการเรียกร้องหรือไม่ มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็น แรงผลักดัน สนับสนุนหรือขัดขวางการแสดงออกด้วยวิธีการเหล่านั้น เหตุใดประชาชนจึงเลือกใช้ หรือไม่ใช้กฎหมาย หรือเลือกใช้หรือไม่ใช้วิธีการเรียกร้องในรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เข้าใจถึงสภาพการรับรู้กฎหมายของประชาชนว่ามีอยู่อย่างไรและมีการแสดงออก อย่งไร อันจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกฎหมายในการเข้าถึงประชาชน หรือเป็นเครื่องมือ ในการปกป้องสิทธิของประชาชนได้มากน้อยเพียงใดเท่าที่ผ่านมาการวิจัยด้านกฎหมายที่ปฏิบัติกันอยู่ โดยทั่วไปมักไม่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของกฎหมายในชีวิตของประชาชนธรรมดา ทั้งๆ ที่เป็นกลุ่มบุคคล ส่วนใหญ่ของสังคมและเกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎหมายที่รัฐบัญญัติ การศึกษาเรื่องการรับรู้กฎหมาย จึงเป็นความพยายาม ที่จะขยายมุมมอง เพื่อให้การวิจัยด้านกฎหมายสอดคล้องกับชีวิตความเป็นจริง ด้วยการศึกษถึงการใช้ชีวิตปกติธรรมดาในแต่ละวันของประชาชน รวมถึงสร้างความสัมพันธ์ ในเรื่องราวต่างๆ ให้เชื่อมโยงกับกฎหมาย อันจะเป็นการสะท้อนมุมมองของการใช้กฎหมาย และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อกฎหมาย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกฎหมายว่า ได้ถูกนำไปใช้และมีการรับรู้ในความเป็นจริงหรือไม่เพียงใด

2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ในคดีอาญา ผู้เสียหายถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา สัมฤทธิ์ผล เนื่องจากผู้เสียหายเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดทั้งในความผิด อาญาแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว นับตั้งแต่ การร้องทุกข์ การฟ้องคดีอาญา หรือคดีแพ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ รวมไปถึงการอุทธรณ์ และการฎีกา หากบุคคลใดมิใช่ผู้เสียหายที่แท้จริง บุคคลผู้นั้นจะไม่มีสิทธิในการดำเนินคดีอาญา แก่ผู้กระทำความผิดได้ นอกจากนี้ในคดีความผิดต่อส่วนตัว บุคคลที่มิใช่ผู้เสียหายที่แท้จริงและมีใช่ ผู้เสียหายโดยนิตินัย บุคคลนั้นไม่มีอำนาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ส่งผลถึงอำนาจสอบสวน ของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

2.3.1 ประเภทของคดีอาญาซึ่งส่งผลต่อสิทธิของการเป็นผู้เสียหาย

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาและมีผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น ในเบื้องต้นต้องจำแนกเสียก่อนว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดอาญาประเภทใด ซึ่งคดีอาญานั้นแบ่งออกเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวและคดีความผิดอาญาแผ่นดินและโดยที่ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นเอกชนเป็นผู้เสียหาย ส่วนคดีความผิดอาญาแผ่นดินในความผิดบางฐานรัฐเท่านั้นที่ เป็นผู้เสียหาย แต่ในบางฐานความผิดเอกชนเป็นผู้เสียหายด้วยได้ ผู้เสียหายโดยตรงจึงอาจเป็นเอกชนหรือรัฐก็ได้

ตัวอย่างฐานความผิดจำแนกตามประเภทของคดี

ก. ความผิดต่อส่วนตัวตามประมวลกฎหมายอาญา

- มาตรา 272 เอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้
- มาตรา 276 วรรคแรก ช่มชู้นกระทำชำเราธรรมดา
- มาตรา 278 กระทำอนาจารธรรมดา
- มาตรา 284 พาหญิงไปเพื่อการอนาจาร
- มาตรา 309 วรรคแรก ทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ
- มาตรา 310 วรรคแรก หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น
- มาตรา 311 หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท
- มาตรา 322 เปิดเผยความลับในจดหมาย โทรเลข
- มาตรา 323 เปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่
- มาตรา 324 เปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมหรือวิทยาศาสตร์
- มาตรา 326 หมิ่นประมาท
- มาตรา 327 หมิ่นประมาทผู้ตาย
- มาตรา 328 หมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา
- มาตรา 341 ฉ้อโกงธรรมดา
- มาตรา 342 ฉ้อโกงประกอบด้วยเหตุพิเศษ
- มาตรา 344 หลอกลวงคนให้ไปทำงาน
- มาตรา 345 สั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน
- มาตรา 346 ชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ
- มาตรา 347 ฉ้อโกงเรื่องประกันวินาศภัย
- มาตรา 349 ฉ้อโกงเจ้าหน้าที่จ่านา
- มาตรา 350 ฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ธรรมดา
- มาตรา 352 ยักยอกทรัพย์สินธรรมดา
- มาตรา 353 ยักยอกทรัพย์สินในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น
- มาตรา 354 ยักยอกทรัพย์สินในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินตามคำสั่งศาล
- มาตรา 355 ยักยอกทรัพย์สินเก็บตก
- มาตรา 358 ทำให้เสียทรัพย์สินตามธรรมดา
- มาตรา 359 ทำให้เสียทรัพย์สินชนิดพิเศษ

- มาตรา 362 บุกรุกตามธรรมดา
 - มาตรา 363 บุกรุกโดยย้ายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์
 - มาตรา 364 เข้าไปซ่อนตัวในอาคารของผู้อื่น
- ข. ความผิดอาญาแผ่นดินที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย
- ความผิด พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ
 - ความผิดฐานค้าที่ดิน
 - ความผิด พระราชบัญญัติศุลกากรฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติให้บำเหน็จในการปราบปรามผู้กระทำความผิดฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติควบคุมอาหารฯ
 - ความผิดตามประมวลกฎหมายรัชฎากรฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติการเล่นแชร์ฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติเลือกตั้งฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติการพิมพ์ฯ
 - ความผิด พระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนฯ
 - ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล
 - ความผิด พระราชบัญญัติอาหารฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฯ
 - ความผิด พระราชบัญญัติจัดหางานฯ
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 199 ข้อหาซ่อนเร้น ยักยัก ทำลายศพ
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 ข้อหาขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาล ให้มาเบิกความให้ส่งเอกสาร
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 141 ข้อหาทำลายดวงตราเจ้าพนักงาน
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 158 ข้อหาเจ้าพนักงานทำให้เสียหายซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสาร
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 ข้อหาต่อสู้อัดขวางเจ้าพนักงาน
 - ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 142 ข้อหาทำให้เสียหายหรือสูญหายซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารที่เจ้าพนักงานสั่งให้ยึดหรือสั่งให้ส่งเพื่อเป็นพยาน
- ค. ความผิดอาญาแผ่นดินที่รัฐและเอกชนเป็นผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา
- มาตรา 334 ข้อหาลักทรัพย์
 - มาตรา 336 ข้อหาวิ่งราวทรัพย์
 - มาตรา 339 ข้อหาชิงทรัพย์
 - มาตรา 340 ข้อหาปล้นทรัพย์
 - มาตรา 288 ข้อหาฆ่าผู้อื่น
 - มาตรา 295 ข้อหาทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
 - มาตรา 297 ข้อหาทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส

2.3.2 บุคคลที่ถือเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

(1) ความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติความหมายของผู้เสียหายไว้ในมาตรา 2 (4) ดังนี้ “ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งและให้หมายความรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 4, 5 และ 6”

(2) ประเภทของผู้เสียหาย

จากมาตรา 2 (4) นั้นสามารถจำแนกประเภทของผู้เสียหายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(ก) ผู้เสียหายโดยตรง

(ข) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 4, 5 และ 6

(ก) ผู้เสียหายโดยตรง

หลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายโดยตรง

(1) มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติการกระทำอันเป็นความผิดและกำหนดโทษทางอาญาไว้

(2) ผู้เสียหายต้องเป็นบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

บุคคลธรรมดา ต้องมีสภาพบุคคลอยู่ในขณะที่มีการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ เริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15

นิติบุคคลตามกฎหมาย อาทิเช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน มูลนิธิ สมาคม กระทรวง ทบวง กรม วัด วัดร้าง (อยู่ในความปกครองของกรมการศาสนาไม่ใช่เจ้าอาวาส) วัดบาทหลวง กรมต่างๆ ในกระทรวงกลาโหมไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 มาตรา 22 บัญญัติให้ส่วนราชการกระทรวงกลาโหม เฉพาะสำนักงานปลัดกระทรวง กรมราชองครักษ์ กองทัพอากาศ กองบัญชาการกองทัพอากาศ กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ เท่านั้นที่เป็นนิติบุคคล ดังนั้นส่วนราชการอื่นๆ ของกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้นี้ย่อมไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลและไม่อาจเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4) ได้

ถ้าผู้เสียหายไม่ใช่บุคคลตามกฎหมายโดยหลักแล้วย่อมไม่เป็นผู้เสียหาย เช่น ศาลเจ้า สนามม้า หรือสำนักสงฆ์ ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่ถ้าหากมีบุคคลเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนหรือเป็นผู้มีอำนาจดูแลทรัพย์สินไว้แทน ก็อาจถือได้ว่าบุคคลผู้ดูแลจัดการสถานที่หรือทรัพย์สินนั้นเป็นผู้เสียหายได้

- สนามม้าไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แต่มีนายสนามม้ามีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในกิจการของสนามม้า เมื่อมีผู้มายักยอกเงินของสนามม้าไป นายสนามม้าย่อมเป็นผู้เสียหายมีอำนาจดำเนินการตามกฎหมาย (ฎ.1683/2505)

- ศาลเจ้าไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แต่มีผู้จัดการปกครองศาลเจ้ามีหน้าที่ดูแลศาลเจ้า จึงมีอำนาจหน้าที่เข้าเป็นโจทก์หรือจำเลยในอรรถคดีแพ่งและคดีอาญาอันเกี่ยวข้องกับเรื่องศาลเจ้าทุกประการ (ฎ.4806/2540)

- สำนักสงฆ์ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย การที่พระภิกษุ ป. เจ้าคณะสงฆ์ผู้มีหน้าที่ดูแลเงินผ้าป่า มอบหมายให้มีการตั้งกรรมการมาดูแลรับผิดชอบเงินทอดผ้าป่า กรรมการทั้งสี่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อสำนักสงฆ์ช่วยเหลือ จำเลยเป็นหนึ่งในกรรมการผู้รับผิดชอบเงิน ภายหลังจากที่ได้รับมอบเงินไปเก็บรักษาแล้ว กลับยกยอกเงินจำนวนนั้นไป กรรมการที่เหลือจึงเป็นผู้เสียหายในอันที่จะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยได้ (ฎ.2386/2541)

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีหน้าที่บริหารกองทุน จึงมีอำนาจร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยและสมาชิกที่ยกยอกเงินจัดสรรผลกำไรสุทธิที่ได้มาจากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านได้ (ฎ.6600/2549)

(3) บุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นในการพิจารณาว่าบุคคลนั้นได้รับความเสียหายหรือไม่ต้องแยกพิจารณาองค์ประกอบความรับผิดทางอาญาในความผิดแต่ละฐานว่าความผิดฐานดังกล่าวมุ่งคุ้มครองผู้ใด ซึ่งในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดครั้งหนึ่งอาจก่อให้เกิดความรับผิดในทางอาญาฐานเดียว

อย่างไรก็ตามในคดีที่จำเลยกระทำความผิดหลายข้อหาต่อเนื่องกัน การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายต้องแยกพิจารณาความผิดแต่ละฐานไป ทั้งนี้เพราะคุณธรรมทางกฎหมายหรือเหตุผลของการบัญญัติกฎหมายในแต่ละฐานความผิดนั้นอาจแตกต่างกันไป รวมทั้งข้อเท็จจริงแห่งคดีอาจมีผลกระทบสร้างความเสียหายให้แก่บุคคลหลายคน ด้วยเหตุนี้หลักในการวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานนั้นหรือไม่จึงมีอยู่ 2 ประการ คือ ต้องวินิจฉัยว่าตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาฐานใดบ้าง และ ต้องวินิจฉัยว่า ความผิดตามกฎหมายอาญาแต่ละฐานความผิด คุณธรรมทางกฎหมาย มุ่งคุ้มครองบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานนั้น

(4) บุคคลนั้นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย

ตามมาตรา 2 (4) กำหนดหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายเพียงว่าเป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมเพียงหลักเกณฑ์เพียงว่าต้องมีการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น ต้องเป็นบุคคล และ บุคคลนั้นต้องได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิด แต่เนื่องจากมีหลักกฎหมายทั่วไปว่า “ผู้ที่จะมาขอพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์” ดังนั้น ศาลฎีกาจึงได้วินิจฉัยวางบรรทัดฐานเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาขึ้นอีกเป็นข้อหนึ่งว่าบุคคลนั้นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยกล่าวคือต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรือยินยอมให้มีการกระทำความผิด หรือพัวพันกับการกระทำความผิด

ตัวอย่างการเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดจึงไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ได้แก่

(ก) คำพิพากษาฎีกา 7640/2550 ขณะเกิดเหตุเวลา 5.30 นาฬิกา ท้องฟ้ายังมีมืด บริเวณที่เกิดเหตุมีแสงไฟจากหลอดไฟฟ้าข้างฟุตบอลและที่ก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียซึ่งอยู่กึ่งกลางถนน ผู้ขับรถผ่านบริเวณนั้นยังต้องเปิดไฟหน้ารถซึ่งโดยสภาพไม่น่าจะมองเห็นเหตุการณ์ข้างหน้าได้ไกลเท่ากับเวลากลางวัน สภาพของถนนที่มีทางเดินรถฝั่งละ 3 ช่องเดินรถในเวลาเกิดเหตุเป็นตอนเช้ามืดของวันเสาร์อันเป็น

วันหยุดราชการ รถที่แล่นบนถนนน่าจะน้อยกว่าวันปกติซึ่งทำให้ผู้ขับรถสามารถขับรถได้เร็วขึ้นกว่าวันปกติ ถนนบริเวณเกิดเหตุเป็นทางตรง การข้ามถนนไปยังอีกฝั่งหนึ่งต้องข้ามถนนถึง 6 ช่องเดินรถซึ่งรถที่แล่นไปมาในขณะนั้นน่าจะใช้ความเร็วสูงในสภาพเช่นนั้น ดังนั้น ผู้ตายควรใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในการข้ามถนนเนื่องจากเป็นถนนใหญ่ มีรถแล่นด้วยความเร็วสูงและเป็นเวลากลางคืน ซึ่งผู้ขับรถอาจไม่เห็นคนข้ามถนนในระยะไกลที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยได้ ตรงจุดที่ผู้ตายข้ามถนน มีรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่ของสามล้อผู้ตายบังอยู่ข้างหน้าทำให้จำเลยไม่สามารถเห็นผู้ตายได้ในระยะไกล แต่เห็นในระยะกระชั้นชิดจึงไม่สามารถหักหลบหรือหยุดรถได้ทันเป็นเหตุให้ชนผู้ตาย ดังนั้น การที่ผู้ตายข้ามถนนได้สะพานลอยคนข้ามจึงเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้น จำต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ จึงนับว่าผู้ตายมีส่วนประมาทด้วย ผู้ตายจึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ในความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายและไม่มีอำนาจ เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4), 5 (2) และ 3 (2)

(ข) คำพิพากษาฎีกาที่ 1343/2549 จำเลยทั้งสองกับพวกที่หลบหนีไปได้และผู้เสียหาย ได้ทำพิธีปลุกเสกเหรียญรัชกาลที่ 5 เพื่อให้ได้เลขสลากกินรวบ ต่อมาจำเลยทั้งสองกับพวกได้ขับรถยนต์ กระบะมารับผู้เสียหายไปซื้อหวยใต้ดิน (สลากกินรวบ) โดยตกลงกันว่าจะไปซื้อหวยใต้ดินที่อำเภอสวี จังหวัดชุมพร เมื่อเดินทางมาถึง ผู้เสียหายได้มอบเงินให้จำเลยที่ 2 เพื่อซื้อหวยใต้ดิน เหตุที่ผู้เสียหายไม่ซื้อหวยใต้ดินเองเพราะหมอไสยศาสตร์บอกว่าให้รวบรวมเงิน ผ่าให้จำเลยที่ 2 ไปซื้อ เมื่อถูกหวยแล้ว จะได้นำเงินไปทอดผ้าป่า หลังจากมอบเงินให้จำเลยที่ 2 แล้ว จำเลยที่ 2 กับพวกก็หลบหนีไป พฤติการณ์ของผู้เสียหายดังกล่าวเป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกับพวกเล่นการพนันสลากกินรวบ อันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายมีโทษทางอาญา ผู้เสียหายคดีนี้จึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสองในความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ พนักงานสอบสวนยอมไม่มีอำนาจสอบสวนคดีนี้และพนักงานอัยการโจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้อง

(ค) คำพิพากษาฎีกาที่ 1913/2546 ผู้เสียหายสมัครใจที่นำเงินมาเพื่อร่วมกับจำเลยทั้งสอง และ ว. เล่นการพนันกำถั่วเพื่อโกง ท. ตามที่บุคคลทั้งสามชักชวนผู้เสียหาย เพราะ ว. ได้แสดงการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดู ตลอดจนจำเลยที่ 2 ก็สอนวิธีการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดูจนผู้เสียหายแน่ใจว่าสามารถเล่น พนันกำถั่วโกง ท. ได้ ทั้งผู้เสียหายก็อยู่ในห้องเกิดเหตุตลอดเวลาที่เล่นการพนันกัน การที่ผู้เสียหายนำเงินมามอบให้จำเลยทั้งสองกับพวกเล่นการพนันกำถั่วเพื่อ โกง ท. จึงเชื่อได้ว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าร่วมเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาตด้วย เป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกระทำความผิด ผู้เสียหายจึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานนำคดีขึ้นว่ากล่าวในความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ตัวอย่างการเป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำความผิด เช่น ผู้กู้ที่ยินยอมให้ผู้ให้กู้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต่อมาจะฟ้องผู้ให้กู้ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ฯ ไม่ได้

ตัวอย่างการเป็นผู้มีส่วนพัวพันกับการกระทำความผิดหรือการกระทำอันมิชอบ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 971/2508 บุตรผู้เสียหายต้องหาว่าลักทรัพย์บุคคลอื่น จำเลยซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านรับจะช่วยเหลือให้หลุดพ้นแต่ต้องให้เงินแก่จำเลยเพื่อเอาไปให้พนักงานสอบสวน ผู้เสียหายหลงเชื่อ จึงให้เงินแก่จำเลย โดยประสงค์ที่จะให้บุตรของตนไม่ต้องรับโทษนั้น เข้าลักษณะเป็นการที่ผู้เสียหายใช้ให้

จำเลยไปกระทำผิด จึงมิใช่ผู้เสียหายที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ให้เจ้าพนักงานนำคดีขึ้นว่ากล่าวในความผิดฐานฉ้อโกงอันเป็นความผิดส่วนตัวได้แต่พนักงานอัยการย่อมมีสิทธิดำเนินคดีขอให้ลงโทษจำเลยฐานเรียกเอาเงินเพื่อจะเอาไปจูงใจเจ้าพนักงานโดยวิธีทุจริตหรือผิดกฎหมายหรือโดยอิทธิพลของจำเลยเพื่อไม่ให้กระทำการอันเป็นโทษแก่บุตรผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 อันเป็นความผิดต่ออาญาแผ่นดิน

(ข) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

บุคคลผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญานั้นนอกจากผู้เสียหายแล้วยังกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีบุคคลอื่นนอกจากผู้เสียหายมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ซึ่งเป็นกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 ดังต่อไปนี้

(1) สามีมีอำนาจจัดการแทนภรรยาได้ ตามมาตรา 4

หญิงมีสามี หมายถึง มีสามีโดยชอบด้วยกฎหมาย และมูลคดีจะต้องเกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นสามีภริยากันเท่านั้น หากเกิดขึ้นก่อนเป็นสามีภริยากัน สามีก็ไม่อาจฟ้องคดีอาญาแทนภรรยาได้ (ฎ.630/2489) หรือหากเกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดความเป็นสามีภริยากัน อาจเป็นเรื่องของการรับมรดกไป เช่น เมื่อสามีภริยาตายแล้วมีการยกยกทรัพย์มรดกของภริยาไป สามีในฐานะทายาทโดยธรรมเป็นผู้เสียหายโดยตรงที่จะร้องทุกข์ได้ ไม่ใช่การจัดการแทนภริยาตามมาตรา 4 (ฎ.1938/2494)

(2) ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลเฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล ตามมาตรา 5 (1)

ผู้เยาว์ฟ้องคดีอาญาโดยลำพังตนเองไม่ได้เพราะการฟ้องคดีเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง จึงต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินการแทน แต่แม้ผู้เยาว์ฝ่าฝืนดำเนินการเองก็เป็นการบกพร่องในเรื่องความสามารถเท่านั้นไม่ใช่เรื่องอำนาจฟ้อง (ฎ.6475/2537)

ผู้แทนโดยชอบธรรมในส่วนของมารดา แม้ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับบิดา ก็ถือว่าเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ได้ แต่กรณีของบิดาต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือต้องจดทะเบียนสมรส หรือจดทะเบียนรับรองบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

ผู้อนุบาล หมายถึง ผู้อนุบาลตามที่ศาลแต่งตั้งกับผู้อนุบาลตามความเป็นจริง เช่นเดียวกับคนไร้ความสามารถ หมายถึง ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและไม่มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถด้วย แต่ไม่รวมถึงคนเสมือนไร้ความสามารถ ดังนั้นคนเสมือนไร้ความสามารถถ้าจะฟ้องคดีด้วยตนเองต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิทักษ์ก่อน ซึ่งผู้พิทักษ์จะไปฟ้องคดีแทนไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการร้องทุกข์คนเสมือนไร้ความสามารถมีอำนาจจัดการเองโดยลำพัง

ผู้รับบุตรบุญธรรมที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ย่อมเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรม แต่บิดามารดาที่แท้จริงย่อมหมดอำนาจปกครองทันทีนับแต่วันที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่น

(3) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ ตามมาตรา 5 (2)

การตายและการบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการแทนได้ ต้องเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนาหรือประมาท เช่น บุตรถูกทำร้ายแต่ไม่ตายและยังสามารถจัดการได้ แต่ไม่ได้ร้องทุกข์ไว้ ต่อมาบุตรชั้บรลคว่าจนถึงแก่ความตาย บิดามารดาไม่สามารถจัดการแทนบุตรที่ถูกทำร้ายบาดเจ็บได้

ผู้เสียหายซึ่งบุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายนั้น ไม่จำกัดอายุ แต่ต้องถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ หากไม่ปรากฏว่า ตายเพราะถูกทำร้ายหรือตายด้วยเหตุอื่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีภริยา ไม่สามารถเข้าไปจัดการ แทนได้ตามมาตรานี้

บุพการี คือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด โดยถือตามความเป็นจริง (หลักสายโลหิต) ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ถือตามความเป็นจริง สามี ภริยา ต้องชอบด้วยกฎหมายแต่ผู้รับบุตรบุญธรรม กับบุตรบุญธรรม ไม่ใช่ผู้สืบสันดานหรือบุพการี จะจัดการตามวรรคนี้นี้ไม่ได้

(4) ผู้จัดการ หรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลตามมาตรา 6

การกระทำการแทนนิติบุคคล ผู้มีอำนาจจะต้องทำให้ถูกต้องตามหนังสือรับรองจัดตั้งนิติบุคคล เช่น ต้องลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัท กรณีผู้ที่มีอำนาจของนิติบุคคลจะมอบอำนาจ ให้บุคคลอื่นร้องทุกข์จะต้องทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับบริษัทด้วยเช่นกัน

กรณีกรรมการผู้มีอำนาจกระทำความผิดเสียเอง ผู้ถือหุ้นหรือหุ้นส่วนมีอำนาจร้องทุกข์ได้ หรือจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นร้องทุกข์ก็ได้

2.4. สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

2.4.1 การร้องทุกข์

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) “คำร้องทุกข์” หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิด ขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหา เช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

(1) เจื่อนไขในการร้องทุกข์

พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงแต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ และ ห้ามมิให้พนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ดังนั้นคำร้องทุกข์ใช้ในเฉพาะกรณี พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีในความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น เพราะเกี่ยวพันกับการสอบสวน ตามมาตรา 120 และ มาตรา 121 แต่ถ้าผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีอาญาเองแล้ว ไม่ต้องพิจารณาว่า คำร้องทุกข์ชอบหรือไม่ เพราะการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายตามมาตรา 28 (2) กฎหมายไม่ได้กำหนด ขึ้นตอนเอาไว้ ในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน แม้ไม่มีคำร้องทุกข์เลยหรือคำร้องทุกข์ไม่ชอบ พนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องทุกข์ เช่น ข้อหาลักทรัพย์หรือรับของโจร แม้จะปรากฏ ในหนังสือมอบอำนาจว่าผู้เสียหายมอบอำนาจให้ ป. แจ้งความดำเนินคดีแก่บุคคลที่ชื่อว่า ส. แต่เนื่องจากการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาเป็นอาญาแผ่นดิน เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายหรือผู้อื่นซึ่งมิใช่ผู้เสียหายอาจจะกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่า มีบุคคลรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น ดังนั้นไม่ว่าหนังสือมอบอำนาจจะระบุชื่อผู้กระทำความผิดหรือไม่ เจ้าพนักงานตำรวจก็ดำเนินการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดได้อยู่แล้ว การที่เจ้าพนักงานตำรวจ

ดำเนินคดีแก่จำเลยจึงชอบด้วยกฎหมาย ลำพังแต่หนังสืออำนาจของผู้เสียหายระบุชื่อผู้กระทำความผิดไม่ถูกต้องไม่ทำให้การดำเนินคดีไม่ชอบแต่อย่างใด (ฎ.4080/2540)

(2) หลักเกณฑ์ของคำร้องทุกข์ตามมาตรา 2 (7)

(ก) ผู้ร้องทุกข์ต้องเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4) หรือเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน ตามมาตรา 4, 5 และ 6 การเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาต้องปรากฏว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และต้องมีบุคคลหรือนิติบุคคลตามกฎหมายเป็นผู้เสียหายซึ่งบุคคลนั้นได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งทั้งยังต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย เมื่อเป็นผู้เสียหายแล้วอาจจะไม่ร้องทุกข์ด้วยตนเอง อาจมอบหมายให้ผู้อื่นร้องทุกข์ หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนร้องทุกข์ก็ได้ แม้การร้องทุกข์มิใช่การดำเนินคดีก็ตาม แต่การมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์แทนโจทก์ โจทก์ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับของบริษัทโจทก์ที่ได้จดทะเบียนไว้ บริษัทโจทก์จดทะเบียนไว้ว่าจำนวนกรรมการที่ลงชื่อผูกพันบริษัทได้ คือกรรมการจำพวก ก.1 นายกับกรรมการจำพวก ข.1 นาย เมื่อกรรมการโจทก์เพียงผู้เดียวลงชื่อมอบอำนาจให้ ก. ไปร้องทุกข์การมอบอำนาจจึงไม่ผูกพันบริษัทโจทก์ การกระทำของ ก. ไม่ผูกพันโจทก์ ในทางกลับกับบริษัทโจทก์ไม่สามารถถือเอาการกระทำของ ก. เป็นของโจทก์ได้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด คดีโจทก์ก็ขาดอายุความ (ฎ.1590/2530) บันทึกการร้องทุกข์ระบุชื่อโจทก์ร่วมที่ 2 เป็นผู้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับจำเลยในข้อหาฉ้อโกง และลงชื่อโจทก์ร่วมที่ 2 แต่ผู้เดียวโดยไม่ได้ระบุว่ากระทำในนามโจทก์ร่วมที่ 1 ทั้งไม่ปรากฏรอยตราเครื่องหมายของโจทก์ร่วมที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลในช่องผู้ร้องทุกข์แต่อย่างใด จึงเป็นเพียงคำร้องทุกข์โดยส่วนตัวของโจทก์ร่วมที่ 2 ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหาย เมื่อโจทก์ร่วมที่ 1 ผู้เสียหายตามจริง ไม่ได้ร้องทุกข์ตามกฎหมาย การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นไปโดยไม่ชอบ พนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และ 121 (ฎ.3831/2532) เดิมคำร้องทุกข์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของบริษัทแต่เมื่อต่อมากรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทไปให้การต่อพนักงานสอบสวนด้วยก็อาจทำให้คำร้องทุกข์นั้นสมบูรณ์เป็นคำร้องทุกข์ด้วยปากได้ ตามมาตรา 123 วรรค 3 (ฎ.1287/2553)

ในคดีอาญาที่ผู้เยาว์เป็นผู้เสียหาย ผู้เยาว์สามารถมาร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง คำร้องทุกข์ของผู้เยาว์มีผลสมบูรณ์ โดยไม่จำต้องได้รับความยินยอมจากบิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) และมาตรา 123 มิได้บัญญัติว่า การร้องทุกข์ของผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือบุคคลดังกล่าวต้องลงลายมือชื่อในการร้องทุกข์ของผู้เยาว์ด้วย ดังนั้น ผู้เยาว์จึงมีอำนาจร้องทุกข์ด้วยตนเองได้ (ฎ.3915/2551) ในคดีที่ผู้เยาว์มาร้องทุกข์ด้วยตนเองนี้ ผู้แทนโดยชอบธรรมจะมาถอนคำร้องทุกข์โดยฝ่าฝืนความประสงค์ของผู้เยาว์ไม่ได้ เช่น ค่าจ้างความที่เพียงแต่แจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบไว้เป็นหลักฐาน มิได้ขอให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไม่เป็นคำร้องทุกข์ คำให้การของเด็กหญิงผู้เสียหายอายุ 14 ปีที่พนักงานสอบสวนบันทึกรายละเอียดแห่งการกระทำของผู้กระทำความผิดไว้ และในตอนท้ายคำให้การมีข้อความว่าได้มาร้องทุกข์มอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในข้อหากระทำอนาจารต่อผู้เสียหาย ถือได้ว่าเป็นการร้องทุกข์ตามกฎหมายแล้ว

เมื่อบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์ยังมีชีวิตอยู่ มารดาจึงมิใช่ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ และไม่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์แทนผู้เยาว์ (ฎ.1641/2514) โจทก์ร่วมเป็นผู้เยาว์ได้ลงชื่อในใบแต่งตั้งนายเพื่อให้ตนดำเนินกระบวนการพิจารณา และอุทธรณ์ฎีกามาแต่ลำพังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมจัดการแทน ฎีกาของโจทก์ร่วมย่อมเป็นฎีกาที่ไม่ชอบ ผู้เยาว์ร้องทุกข์เองได้แต่การฟ้องคดีนั้นดำเนินการเองไม่ได้ ถือเป็นเรื่องความบกพร่องในเรื่องความสามารถตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

(ข) ต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามมาตรา 123 และ 124 ซึ่งได้แก่ผู้เสียหาย อาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย

การร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดก็ได้ เพราะการร้องทุกข์เป็นคนละเรื่องกับการพิจารณาปัญหาว่าพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนในความผิดเรื่องนั้นด้วยหรือไม่ ร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยมีอำนาจสืบสวนจำกัดเฉพาะพื้นที่ของตนเท่านั้น แต่ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง จนถึงผู้ตรวจราชการกรมการปกครองตามมาตรา 2 (17) (ก) – (ข) มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ได้ทั่วราชอาณาจักร พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีที่ตนมีส่วนได้เสียก็ได้ เช่น ปลัดอำเภอไปตรวจราชการและทรัพย์สินของปลัดอำเภอที่หายไป ปลัดอำเภอร้องทุกข์ต่อตนเองได้ไม่มีกฎหมายห้ามแต่อย่างใด ถือได้ว่ามีกรร้องทุกข์แล้ว

(ค) คำร้องทุกข์ต้องมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ เช่น ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาจนถึงที่สุด แม้ผู้เสียหายจะไปเบิกความต่อศาลว่าไม่มีเจตนาจะเอาโทษเพียงแต่ต้องการได้เงินคืนเท่านั้นและได้บอกตำรวจว่าต้องการเงินคืนไม่เอาโทษเมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่คืนเงิน จึงบอกให้ตำรวจดำเนินคดี ผู้ต้องหาบุกรุกของผู้เสียหายครั้งหนึ่ง ผู้เสียหายแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านว่า ถ้าหยุดบุกรุกก็ไม่เอาเรื่อง แต่ต่อมาเดือนเศษผู้ต้องหาได้บุกรุกเข้ามาอีก กรณีเช่นนี้ไม่ทำให้ความผิดครั้งแรกสิ้นไป หนังสือขอแจ้งความร้องทุกข์กรณีมีการละเมิดลิขสิทธิ์ มีข้อความปรากฏอยู่ว่า “...บริษัท อ. ได้รับความเสียหาย โดยปรากฏพบผู้กระทำความผิดดังกล่าว ณ สถานที่ดังนี้... (7) อำเภอกุยบุรี... จึงขอร้องทุกข์ต่อท่านเพื่อโปรดจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการสอบสวนตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าวเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย...” (ฎ.7971/2549)

กรณีที่ไม่ถือเป็นคำร้องทุกข์ เช่น แจ้งความร้องทุกข์ว่าในชั้นนี้ยังไม่มอบคดีให้พนักงานสอบสวน แจ้งความร้องทุกข์ขอหาช่มชื่นกระทำชำเรา โดยแจ้งว่าถ้าผู้ต้องหากลับมาอีกจะเอาเรื่อง แจ้งความร้องทุกข์ไว้เป็นหลักฐานเพื่อไม่ให้คดีขาดอายุความ แจ้งความร้องทุกข์เพื่อชะลอคดีไว้ก่อน ความผิดฐานหมิ่นประมาทตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และมาตรา 328 เป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333 พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง แต่ข้อความในรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน ระบุแต่เพียงว่าผู้เสียหายมาแจ้งความไว้เป็นหลักฐานเพื่อจะได้นำเสนอให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงพิจารณาต่อไป จึงมิใช่เป็นการมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายไม่เป็นคำร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) เพราะขณะแจ้งความยังมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ การสอบสวนความผิด

ฐานนี้ต่อมาภายหลังจึงเป็นการไม่ชอบ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย ในความผิดดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 (ฎ.6644/2549) หนังสือมอบอำนาจของโจทก์ร่วม มีข้อความแต่เพียงว่า โจทก์ร่วมมอบอำนาจให้ ร. จัดการแจ้งความเรื่องเช็คคืนโดยไม่ได้ระบุให้มีอำนาจแจ้งความเพื่อดำเนินคดีแก่จำเลย จึงไม่ชัดแจ้งว่าโจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหาย มีเจตนาที่จะให้จำเลยต้องได้รับโทษ ทั้งได้ความว่าเหตุที่แจ้งความร้องทุกข์เพราะไม่ต้องการให้คดีขาดอายุความจึงไม่เป็นการร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) เมื่อความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ฯ เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่มีคำร้องทุกข์ ย่อมห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนตามมาตรา 121 วรรคสอง การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจต้องถือว่าไม่ได้มี การสอบสวนโดยชอบ พนักงานอัยการโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง (ฎ.228/2544) โจทก์ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนว่าเพื่อดำเนินคดีแก่จำเลยในข้อหาออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ในชั้นนี้โจทก์ขอรับเช็คกลับคืนไปเพื่อดำเนินการตามกฎหมายอีกส่วนหนึ่งต่อไป ดังนี้ข้อความในตอนต้นที่ระบุว่ามาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยจนกว่าคดีจะถึงที่สุดนั้นแสดงว่าโจทก์ได้แจ้งความโดยกล่าวหาโดยมีเจตนาจะให้จำเลยได้รับโทษ ส่วนข้อความตอนท้ายที่ว่า โจทก์ขอรับเช็คกลับคืนไปเพื่อดำเนินการตามกฎหมายอีกส่วนหนึ่ง ก็หมายความว่า นอกจากจะมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการกับจำเลยแล้ว โจทก์ยังประสงค์จะดำเนินคดีกับจำเลยอีกส่วนหนึ่งมิใช่เป็นข้อความที่แสดงว่ายังไม่มอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ข้อความที่โจทก์ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนข้างต้นจึงเป็นคำร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) (ฎ.3924/2532)

(ง) คำร้องทุกข์ต้องทำตามแบบพิธีที่กำหนดในมาตรา 123, 124 และ 124/1

คำร้องทุกข์ต้องปรากฏ ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำการ ความเสียหายที่ได้รับและ ชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิด คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมีวันเดือนปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปากให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในวันบันทึกนั้น

ในคดีความผิดต่อส่วนตัว หากผู้กระทำผิดมีหลายคน ผู้เสียหายรู้จักชื่อผู้กระทำผิดทุกคน ผู้เสียหายร้องทุกข์โดยระบุชื่อผู้กระทำผิดเพียงบางคน ถือว่าคนที่ไม่ได้ระบุชื่อเป็นบุคคลที่ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษพนักงานสอบสวนจะสอบสวนผู้กระทำผิดที่ผู้เสียหายมิได้ระบุชื่อไม่ได้ แต่ถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน แม้ไม่ระบุชื่อให้ครบทุกคน พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนได้อยู่แล้วทุกคนตามมาตรา 121 วรรคหนึ่ง ถ้าผู้เสียหายไม่รู้จักชื่อหรือรูปพรรณผู้กระทำผิด ไม่เคยเห็นหน้าผู้กระทำผิด ก็สามารถร้องทุกข์ได้เพราะต้องบอกเพียงเท่าที่บอกได้เท่านั้น เช่น ผู้เสียหายร้องทุกข์ขอให้ดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ในห้าง Season ถือเป็นคำร้องที่ชอบแล้ว กรณีนี้เพียงว่าผู้กระทำผิดดำรงตำแหน่งใด แม้ไม่รู้จักชื่อผู้กระทำก็เป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบ เช่น ขอให้ดำเนินคดีกับกรรมการบริษัท ก. ในความผิดฐานฉ้อโกงจนกว่าคดีจะถึงที่สุดก็เป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบ

การจดบันทึกคำร้องทุกข์ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ต้องเป็นไปตามมาตรา 124/1 กล่าวคือ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การจดบันทึกคำร้องทุกข์ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ไม่อาจหาหรือรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลที่เด็กร้องขอ

และพนักงานอัยการได้และเด็กไม่ประสงค์จะให้มีหรือรอบุคคลดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ ให้ผู้รับคำร้องทุกข์ ตามมาตรา 123 หรือมาตรา 124 แล้วแต่กรณี บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกคำร้องทุกข์ด้วย

ดังนั้น ในการจดบันทึกคำร้องทุกข์ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งมาร้องทุกข์ แก่เจ้าพนักงานตามมาตรา 123 และ 124 ด้วยตนเอง ให้เจ้าพนักงานดังกล่าว จัดสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับเด็ก และจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการ ร่วมอยู่ด้วยในการจดบันทึกคำร้องทุกข์ ในกรณีที่มิใช่เหตุจำเป็น ไม่อาจหาหรือรอบุคคลเหล่านั้น และเด็กไม่ประสงค์ให้รออีกต่อไป เจ้าพนักงานมีอำนาจจดบันทึกคำร้องทุกข์ได้ โดยไม่ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 124/1 ประกอบมาตรา 133 ทวิ

มาตรา 124/1 จะนำมาใช้ก็แต่เฉพาะเมื่อผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน 18 ปี มาร้องทุกข์ ด้วยตนเองเท่านั้น หากเป็นบุคคลตามมาตรา 5 (1) หรือ (2) มาร้องทุกข์แทน ตามมาตรา 3 (1) ไม่ต้องปฏิบัติ ตามมาตรา 124/1 ผลของการฝ่าฝืนมาตรา 124/1 ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป อัยการยังมีอำนาจฟ้อง หากแต่บันทึกคำร้องทุกข์ดังกล่าวต้องห้ามมิให้รับฟังในชั้นพิจารณาเท่านั้นตามมาตรา 226/1

(จ) ในคดีความผิดต่อส่วนตัวการร้องทุกข์ต้องกระทำภายในกำหนดอายุความ

ความผิดต่อส่วนตัวต้องร้องทุกข์ภายในอายุความ 3 เดือน นับแต่รู้เรื่องการกระทำความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ปิดประกาศโฆษณาหมิ่นประมาท เป็นความผิดต่อเนื่องจนกว่าจะมีการปลดป้าย อายุความร้องทุกข์เริ่มตั้งแต่มีการปลดป้ายออก แต่ถ้าลงประกาศหนังสือพิมพ์ไม่ใช่ความผิดต่อเนื่องอายุความเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้อ่านข่าว หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าจำเลยให้สัมภาษณ์โดยมีข้อความซึ่งอ่านแล้วรู้ได้ทันทีว่าจำเลยหมิ่นประมาท โจทก์ ถือได้แล้วว่าโจทก์รู้ตัวผู้กระทำความผิดตั้งแต่วันที่โจทก์ได้อ่านข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์นั้น ไม่จำเป็นต้องรอแสวงหาหลักฐานเพื่อฟ้องคดีหรือสืบสวนจนเป็นที่แน่ใจโจทก์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ก่อนจึงจะร้องทุกข์ดำเนินคดี เมื่อโจทก์ไม่ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน คดีของโจทก์จึงขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 เมื่อศาลชั้นต้นตรวจคำฟ้องของโจทก์แล้ว เห็นว่าคดีขาดอายุความ ก็พิพากษายกฟ้องได้โดยไม่ต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน (ฎ.1954/2530) ความผิดฐานบุกรุก เกิดขึ้นและสำเร็จแล้วเมื่อจำเลยเข้าไปปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างในที่ดินของโจทก์ ส่วนการครอบครอง ที่ดินต่อมาไม่ใช่เป็นความผิดต่อเนื่อง ความผิดพระราชบัญญัติความรับผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ เริ่มนับตั้งแต่วันที่โจทก์ได้รับแจ้งจากธนาคารว่ามีการปฏิเสธการจ่ายเงินไม่ใช่ นับแต่วันที่ธนาคารคืนเช็ค

(3) ผลของคำร้องทุกข์ที่ไม่ชอบ

การร้องทุกข์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าจะต้องพิจารณาว่าการร้องทุกข์กระทำโดยชอบ หรือไม่ต้องปรากฏว่าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายต้องการมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวน และพนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดีแทนซึ่งต้องกระทำโดยผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทน ผู้เสียหาย และร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหรือโดยมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ และต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด หากขาดหลักเกณฑ์แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ ที่ไม่ชอบด้วยมาตรา 2 (7) พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนตามมาตรา 121 วรรคสอง พนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา 120 เว้นแต่ในกรณีความผิดต่อส่วนตัวที่ผู้เสียหายนำคดีอาญามาฟ้อง ต่อศาลเองภายในกำหนดอายุความ หรือเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งไม่ต้องการคำร้องทุกข์

พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวน และเมื่อมีการสอบสวนโดยชอบพนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องคดี อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาแผ่นดิน การร้องทุกข์ต้องกระทำภายในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และ 96 มิฉะนั้นถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามมาตรา 39 (6) กล่าวคือคดีขาดอายุความ

2.4.2 การฟ้องคดีอาญา

ตาม มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

- (1) พนักงานอัยการ
- (2) ผู้เสียหาย

อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการและผู้เสียหายตามมาตรา 28 เป็นเอกเทศอิสระจากกัน แต่ละฝ่ายไม่มีอำนาจยับยั้งการฟ้องคดีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ตามมาตรา 34 บัญญัติว่า คำสั่งไม่ฟ้องคดีหาตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีโดยตนเองไม่ กรณีความผิดอาญาแผ่นดินที่รัฐและเอกชนเป็นผู้เสียหาย หากผู้เสียหายร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้ว พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแล้ว ผู้เสียหายจึงฟ้องคดีด้วยตนเอง ย่อมทำได้ แต่หากภายหลังพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลและหากคดีของใครศาลมีคำพิพากษาออกก่อนก็จะทำให้อีกคดีหนึ่งที่ได้ดำเนินการอยู่ในศาลย่อมยุติลง เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายหลายคน แม้จะมีผู้เสียหายคนหนึ่งฟ้องผู้กระทำความผิดก่อนแล้วก็ตาม ผู้เสียหายคนอื่นก็มีสิทธิฟ้องผู้กระทำผิดได้อีกเพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนอื่นฟ้องผู้กระทำผิดอีกและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 173 วรรคสอง (1) มาใช้บังคับในคดีอาญา แต่มาตรา 173 วรรคสอง (1) ก็ห้ามเฉพาะโจทก์ในคดีเดิมเท่านั้นมิให้ฟ้องจำเลยซ้ำในเรื่องเดียวกัน ดังนี้ เมื่อโจทก์ยังไม่เคยฟ้องจำเลยที่ 2 ในเรื่องเดียวกับที่ฟ้องคดีนี้มาก่อนและการที่ ม. ภรรยาโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 ในเรื่องเดียวกับคดีนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการฟ้องแทนโจทก์ฟ้องของโจทก์เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 จึงไม่เป็นฟ้องซ้อนกับคดีอาญาที่ ม. ภรรยาโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 ดังกล่าว (ฎ.769/2535)

ผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเอง ในคดีความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายต้องฟ้องคดีเองภายในระยะเวลาร้องทุกข์ 3 เดือนนับแต่รู้ตัวและรู้เรื่องการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 โดยไม่ต้องแจ้งความร้องทุกข์ก่อน ถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่เอกชนเป็นผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีด้วยตนเองภายในกำหนดอายุความตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ถ้าพนักงานอัยการและผู้เสียหายฟ้องคดี ถ้าเป็นความผิดเรื่องเดียวพนักงานอัยการฟ้องคดีไว้แล้วไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายจะฟ้องคดีดังกล่าวด้วยตนเอง ไม่เป็นฟ้องซ้อนเพราะถือว่าโจทก์คนละคน หากคดีของฝ่ายใดศาลมีคำพิพากษาคดีก่อน ย่อมทำให้อีกคดีของอีกฝ่ายหนึ่งยุติลง เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามมาตรา 39 (4) หากผู้เสียหายไม่ฟ้องคดีด้วยตนเอง อาจร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ หากผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะไปร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการอีกไม่ได้เป็นฟ้องซ้อนต้องห้ามตามกฎหมาย

2.4.3 การเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ มาตรา 30 “คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะเวลาใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้”

การเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการต้องปรากฏว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามความหมายแห่งมาตรา 2 (4) กล่าวคือเป็นผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งหรือเป็นบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 4, 5 และ 6 เช่น คดีนี้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยเบิกความเท็จในคดีอาญาคดีก่อน ซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ป.ในข้อหาฐานชักรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีนี้อ้างว่าเป็นบุตรผู้ตาย ผู้ร้องได้ยื่นฟ้อง ป.เป็นคดีแพ่ง เรียกว่าเสียหายเนื่องจาก ป.ชักรถโดยประมาทเป็นเหตุให้มารดาผู้ร้องถึงแก่ความตาย และผู้ร้องได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีอาญาที่ ป.ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีก่อน เช่นนี้ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายโดยตรง และคำเบิกความเท็จในข้อสำคัญของจำเลยนี้ในคดีอาญาก่อน ย่อมกระทบกระเทือนถึงผลของคดีแพ่งที่ผู้ร้องเป็นโจทก์ฟ้อง ป.โดยศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีอาญานั้น ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีนี้ได้ (ฎ.892/2516)

สิทธิในการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานั้นจำกัดไว้เฉพาะกรณีผู้เสียหายจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการตามมาตรา 30 หรือพนักงานอัยการจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายตามมาตรา 31 เท่านั้นดังนั้น ผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีที่ผู้เสียหายอื่นฟ้องไม่ได้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 3340/2528 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และ 31 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะ กรณีที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ และกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหาย สำหรับคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนกรณีที่ผู้เสียหายอื่นยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกันมิได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีดังกล่าวนี้ แล้วย่อมไม่อาจมีได้ดังนั้นในคดีอาญาที่ผู้เสียหายคนหนึ่งได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนแล้ว ผู้เสียหายอีกคนหนึ่งไม่อาจยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้ แม้ศาลชั้นต้นจะส่งอนุญาตให้โจทก์ที่ 2 ที่ 3 เข้าเป็นโจทก์ร่วมแล้วแต่เมื่อโจทก์ที่ 2 ที่ 3 ไม่มีสิทธิร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับโจทก์ในคดีนี้ คำสั่งของศาลชั้นต้นจึงเป็นการไม่ชอบ โจทก์ที่ 2 ที่ 3 จึงมิใช่คู่ความในคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องและจำหน่ายคดีต่อมาได้

2.4.4 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการกระทำผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจรรวม 9 ฐานที่ตามมาตรา 43 ให้อำนาจพนักงานอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญามีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วยนั้น นับได้ว่าเป็นตัวอย่างของการกระทำผิดอาญาที่เป็นมูลให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบแพ่งในอันที่จะต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายด้วย เพราะการกระทำผิด

อาญาในฐานความผิดต่างๆ ดังกล่าว ย่อมเป็นการทำละเมิดต่อผู้เสียหาย ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 420 ด้วยอยู่ในตัวเอง แต่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นมิได้มีเพียงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 ดังกล่าวเท่านั้น ความผิดอาญารฐานอื่นๆ ที่เป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดอันเข้าลักษณะเป็นการละเมิดตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 420 ก็ถือได้ว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาทั้งสิ้น แต่ถ้าเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งโดยมิได้อาศัยมูลความผิดอาญาเลย ย่อมมิใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ว่า กระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้และศาลพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 1 คดีถึงที่สุดแล้วส่วนคดีแพ่งโจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉลอันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา (ฎ.2745/2537)

การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา การที่ศาลจะมีคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่จำต้องอาศัยข้อเท็จจริงหากข้อเท็จจริงนั้น ได้รับการวินิจฉัยในส่วนคดีอาญาแล้ว คดีส่วนแพ่งจำต้องถือข้อเท็จจริงนั้นเป็นที่ยุติคู่ความจะได้แย้งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ อย่างไรก็ตามหลักการข้างต้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ

(1) ต้องเป็นคดีแพ่งที่มีผลฟ้องร้องมาจากการกระทำผิดทางอาญา หากเป็นคดีแพ่งที่โจทก์ฟ้องโดยไม่ได้อาศัยข้อมูลเหตุจากการกระทำผิดอาญาแล้ว ถ้าพิพากษาคดีแพ่งก็ไม่จำเป็นต้องถือตามคำพิพากษาในคดีอาญา เช่น โจทก์เคยฟ้องจำเลยทั้งสองต่อศาลชั้นต้นเป็นคดีอาญาในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วพิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 2 โดยวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของโจทก์ยังไม่เพียงพอที่จะรับฟังว่าจำเลยที่ 2 กระทำโดยรู้หรือสมคบกับจำเลยที่ 1 ในการกระทำความผิดและคดีส่วนอาญาของจำเลยที่ 2 ถึงที่สุดแล้ว ในการพิพากษาคดีนี้ซึ่งเป็นคดีส่วนแพ่งศาลจึงต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีอาญาว่าจำเลยที่ 2 ไม่รู้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์และไม่รู้ว่าการโอนที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างตามฟ้องเป็นทางให้โจทก์ต้องเสียเปรียบนั้น เห็นว่าคดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ จึงไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่จะต้องถือข้อเท็จจริงตามคดีอาญา ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาชอบแล้ว ฎีกาของจำเลยที่ 2 ฟังไม่ขึ้น (ฎ.2298/2551) ในคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องจำเลยกับพวกว่าร่วมกันกระทำความผิดฐานยักยอก ศาลแขวงพระโขนงพิพากษายกฟ้องโดยให้เหตุผลว่าพฤติการณ์มีเหตุสงสัยว่าจำเลยรับจ้างนองแทนโจทก์หรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ศาลมิได้ยกฟ้องด้วยเหตุว่าจำเลยมิได้รับจ้างนองแทนโจทก์และคดีนี้โจทก์ฟ้องบังคับให้จำเลยคืนเงินค่าไถ่ถอนจำนองแก่โจทก์ อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานยักยอก จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้บังคับไม่ได้ (ฎ.3497/2551)

(2) คำพิพากษาคดีในส่วนอาญาถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาคดีอาญาที่จะมีผลผูกพันให้คดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามนั้นจะต้องปรากฏคำพิพากษาในคดีนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว เหตุด้วยหากคดียังไม่ถึงที่สุด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลชั้นต้นอาจถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยศาลสั่งได้ในคดีอาญาที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสองในข้อหาว่าร่วมกันปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอม

ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลเฉพาะจำเลยที่ 1 ส่วนจำเลยที่ 2 คดีไม่มีมูลจึงประทับฟ้องจำเลยที่ 1 และยกฟ้องจำเลยที่ 2 คำสั่งของศาลชั้นต้นให้ประทับฟ้องจำเลยที่ 1 มีผลให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้น ยังไม่ได้ชี้ว่าหนังสือมอบอำนาจปลอมหรือไม่ และคดีสำหรับจำเลยที่ 1 ยังไม่ถึงที่สุดทั้งไม่อาจนำมาผูกพันจำเลยที่ 2 ซึ่งศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากฟังไม่ได้ว่าจำเลยที่ 2 ได้ร่วมกระทำผิดจึงมิใช่ข้อเท็จจริงที่จะฟังในคดีแพ่งว่าหนังสือมอบอำนาจเป็นเอกสารปลอม (ฎ.251/2548) การที่จำเลยที่ 1 ยอมให้พนักงานสอบสวน เปรียบเทียบปรับและชำระค่าปรับแล้วมีผลเพียงทำให้คดีอาญาดังกล่าวเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 เท่านั้น การเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนดังกล่าวไม่ใช่คำพิพากษาคดีส่วนอาญากรณีจึงไม่ต้องด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่คดีในส่วนแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลอุทธรณ์ภาค 8 ถือเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่จำเลยที่ 1 ยอมรับต่อ พนักงานสอบสวนว่าจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยประมาทมาซึ่งขาดตัดสินคดีนี้เป็นการไม่ชอบ (ฎ.2853/2550)

(3) ต้องเป็นประเด็นเดียวกันกับคดีส่วนอาญา และคำพิพากษาในคดีอาญาได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวไว้โดยชัดเจน ข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งและคดีส่วนอาญาต้องเป็นประเด็นเดียวกัน แต่ถ้าประเด็นพิจารณาในทางแพ่งไม่ใช่ประเด็นโดยตรงที่ศาลวินิจฉัยในทางอาญาแล้วศาลยอมพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่ตามประเด็นในคดีแพ่งได้ ข้อเท็จจริงที่ฟังยุติในคดีส่วนอาญามีแต่เพียงว่าโจทก์และจำเลยต่างกระทำโดยประมาท แต่ผู้ใดประมาทมากกว่ากันไม่ปรากฏ ดังนั้น ในการดำเนินคดีแพ่งทั้งโจทก์และจำเลยย่อมสามารถนำสืบให้เห็นได้ว่าใครประมาทมากกว่ากัน และควรจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่เพียงใด (ฎ.5391/2551) คดีนี้กับคดีอาญาซึ่งโจทก์ในคดีนี้เป็นโจทก์ร่วมในคดีดังกล่าวมีประเด็นเป็นเรื่องเดียวกัน คือจำเลยได้เบียดบังยกยอกทรัพย์ของโจทก์หรือไม่และคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว กรณีจึงเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา เมื่อคดีส่วนอาญาศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่ได้เบียดบังยกยอกทรัพย์ คดีนี้จึงต้องถือข้อเท็จจริงตาม และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 104 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 104 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติหรือไม่แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น ดังนั้นที่ศาลชั้นต้นเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีนี้มีเพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปแล้วมีคำสั่งให้งดสืบพยานโจทก์และจำเลย จึงเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย (ฎ.9340/2551)

(4) เป็นคู่ความเดียวกันกับในคดีส่วนอาญา เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่งประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 บัญญัติว่าคำพิพากษาศาลมีผูกพันเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นคู่ความในคดีเท่านั้น แต่ไม่มีผลผูกพันเฉพาะบุคคลภายนอก ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 76 ว่า คู่ความทั้งในคดีอาญาและคดีส่วนแพ่งต้องเป็นคู่ความเดียวกัน ซึ่งในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แต่ผู้เสียหายไม่เข้าเป็นโจทก์ร่วมก็ถือว่าพนักงานอัยการฟ้องแทนผู้เสียหายยังผลให้คำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งยกฟ้องจำเลยที่ 2 ในข้อหาขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายได้รับอันตรายสาหัสและถึงแก่ความตายมีประเด็น

ตรงกับประเด็นในคดีนี้ที่ว่าจำเลยที่ 2 ขับรถด้วยความประมาทเลินเล่อปราศจากความระมัดระวังตามที่โจทก์ที่ 1 ฟ้องหรือไม่ เมื่อโจทก์ที่ 1 และจำเลยที่ 2 เป็นคู่ความในคดีดังกล่าวจึงต้องผูกพันตามคำพิพากษาคดีอาญาดังกล่าว จึงต้องผูกพันตามคำพิพากษาคดีอาญาดังกล่าว ดังนี้เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏ ในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาจึงต้องฟังว่าจำเลยที่ 2 มิได้ขับรถด้วยความประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายได้รับอันตรายสาหัสและได้รับอันตรายแก่กายตามฟ้องเมื่อจำเลยที่ 2 มิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ที่ 1 จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่โจทก์ที่ 1 ฟ้องด้วย (ฎ.269/2547) แม้ว่าการพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏ ในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ก็ตาม แต่เมื่อจำเลยที่ 2 ไม่ได้เป็นคู่ความในคดีอาญาดังกล่าวด้วย ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาของศาลชั้นต้นที่ฟังว่าจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจึงมีผลผูกพันเฉพาะจำเลยที่ 2 ซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดีอาญาดังกล่าวด้วย (ฎ.5590/2548)

การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนแทนผู้เสียหาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาททรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไป โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ต้องเป็นกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยในความผิด 9 ลักษณะดังที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ฐานวิ่งราว ฐานชิงทรัพย์ ฐานปล้นทรัพย์ ฐานโจรสลัด ฐานกรรโชก ฐานฉ้อโกง ฐานยักยอก หรือฐานรับของโจร แล้วแต่กรณีโดยความผิดฐานยักยอกนั้น รวมถึงความผิดฐานเจ้าพนักงานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 147 ด้วย หากเป็นความผิดอื่น ๆ นอกจากนี้ และความผิดนั้นๆ ไม่มีกฎหมายกำหนดเป็นพิเศษให้อำนาจพนักงานอัยการแล้วพนักงานอัยการจะเรียกร้องให้ คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาททรัพย์สินของผู้เสียหายที่สูญเสียไปไม่ได้ โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่น่ากล่าวถึงในเบื้องต้น คือ กรณีความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 ไม่ใช่ความผิดใดใน 9 ลักษณะที่พนักงานอัยการจะเรียกร้องแทนผู้เสียหายได้ (ฎ.392/2506) และความผิดตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 91 ตรี ที่แม้จะมีคำว่า “หลอกลวงผู้อื่น” แต่ก็มีใช้ความผิดฐานฉ้อโกงตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 และพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ก็ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการโจทก์มีสิทธิเรียกให้จำเลยคืนหรือชดใช้เงินคืนแก่ผู้เสียหายโจทก์จึงไม่อาจขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืนเงินให้แก่ผู้เสียหายได้ (ฎ.1347/2545)

(2) ต้องเป็นการเรียกทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดเท่านั้น เช่น สลากกินแบ่งของผู้เสียหายที่จำเลยลักไปเป็นสลากกินแบ่งที่ถูกรางวัลแล้วจึงเป็นทรัพย์สินที่มีราคาเท่ากับเงินรางวัลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นราคาททรัพย์สินที่จำเลยลักไปโดยแท้จริง เมื่อจำเลยนำไปรับเงินผู้เสียหายย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับเงินรางวัลเท่ากับว่าต้องสูญเสียเงินจำนวนนั้นไปเนื่องจากการกระทำผิด ของจำเลยโดยตรง พนักงานอัยการจึงมีสิทธิขอให้จำเลยคืนเงินรางวัลแก่ผู้เสียหายได้ (ฎ.772/2520) การที่จำเลยทั้งสองร่วมกันหลอกลวงผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่าจำเลยทั้งสองสามารถจัดส่งผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดไปทำงานในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้เป็นงานที่มีรายได้ เมื่อผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดเดินทางไปถึงแล้วสามารถทำงานได้ทันที โดยจำเลยทั้งสอง

ปกปิดข้อความจริงจำเลยทั้งสองไม่ได้รับอนุญาตให้จัดหาคนงานไปทำงานในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ จากนายทะเบียนจัดหางานกลาง จากการหลอกลวงดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดหลงเชื่อและมอบเงิน จำนวนต่างๆ ให้แก่จำเลยทั้งสอง ดังนั้น การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกง มิใช่ผิดเฉพาะสัญญาทางแพ่งแต่อย่างใด ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดยอมจ่ายเงินค่าตัวเครื่องบินให้แก่จำเลยทั้งสอง เนื่องจากประสงค์จะเดินทางไปทำงานในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ตามที่ จำเลยทั้งสองรับรอง หากผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดทราบความจริงว่าถูกจำเลยทั้งสองหลอกลวงแล้ว ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดคงไม่เดินทางไปยังประเทศดังกล่าว และไม่จ่ายเงินค่าตัวเครื่องบินให้แก่จำเลยทั้งสองเป็นแน่ แม้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด ได้ใช้ตัวเครื่องบินดังกล่าวเดินทางไปและกลับระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ แต่การเดินทางของผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดดังกล่าวมิได้เกิดจากความสมัครใจของคนที่เดินทางไปทำงานทำ ด้วยตนเอง แต่เกิดจากการที่ถูกจำเลยทั้งสองร่วมกันหลอกลวงฉ้อโกงดังนั้น เงินค่าตัวเครื่องบินของผู้เสียหาย ทั้งสิบเอ็ดที่ต้องสูญเสียไปจึงเป็นเงินที่เกิดจากการหลอกลวงของจำเลยทั้งสอง ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกค่าตัวเครื่องบินดังกล่าวคืนจากจำเลยทั้งสองผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดเดินทางไปประเทศ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้เนื่องจากหลงเชื่อตามที่จำเลยทั้งสองหลอกลวงเป็นเหตุให้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด ต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดต้องเสียเวลาในการทำมาหากินทั้งผู้เสียหาย บางคนยังถูกจับและถูกขังอยู่ในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพ จำเลยที่ 1 เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายปกครองมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนแต่จำเลยที่ 1 กลับมากระทำความผิดเสียเองโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในการหลอกลวงเพื่อให้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด หลงเชื่อ หลังเกิดเหตุจำเลยทั้งสองก็ได้บรรเทาผลร้ายขอใช้หรือเสนอที่จะชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งสิบเอ็ดแต่อย่างไรกรณีไม่มีเหตุที่จะรอกการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยทั้งสอง (ฎ.5401/2542) แม้ขณะจำเลยที่ 1 กระชากสร้อยคอทองคำพร้อมพระเลี่ยมทองคำของผู้เสียหาย สร้อยคอพร้อมพระดังกล่าวจะอยู่ที่มือจำเลยที่ 1 แต่ก็เป็นเพียงการกระทำที่มุ่งหมายจะให้สร้อยคอพร้อมพระขาดหลุดจากคอผู้เสียหาย เมื่อปรากฏว่าสร้อยคอ ทองคำดังกล่าวตกอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุส่วนพระเลี่ยมทองคำนั้นหาไม่พบทั้งขณะเจ้าพนักงานตำรวจ ตรวจค้นตัวจำเลยก็ไม่พบพระเลี่ยมทองคำดังกล่าว แสดงว่าหลังจากกระชากแล้วสร้อยคอทองคำ พร้อมพระเลี่ยมทองคำหลุดจากมือจำเลยที่ 1 ตกลงพื้น จำเลยที่ 1 ยังไม่ทันเข้ายึดถือครอบครองสร้อยคอ ทองคำพร้อมพระเลี่ยมทองคำดังกล่าว เห็นได้ว่าจำเลยที่ 1 ได้ลงมือกระทำความผิดแล้วแต่ยังไม่อาจยึดถือ ครอบครองสร้อยคอทองคำพร้อมพระเลี่ยมทองคำนั้นได้ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงเป็นเพียง ความผิดฐานพยายามวิงวาททรัพย์ แม้จำเลยที่ 1 จะไม่สามารถเอาพระเลี่ยมทองคำของผู้เสียหายไปได้ แต่ผลจากการกระทำความผิดของจำเลยที่ 1 ทำให้ผู้เสียหายสูญเสียพระเลี่ยมทองคำไปจำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบหรือใช้ราคาพระเลี่ยมทองคำแก่ผู้เสียหาย สำหรับบรรดัจกรยานยนต์ของกลางเมื่อปรากฏว่า ขณะเกิดเหตุผู้เสียหายขับรถยนต์อยู่จำเลยที่ 2 ขับรถจักรยานยนต์ของกลางเข้าประกอบแล้วจำเลยที่ 1 ซึ่งนั่งซ้อนท้ายกระชากสร้อยคอทองคำพร้อมพระเลี่ยมทองคำของผู้เสียหายพฤติการณ์เห็นได้ว่าเป็นการใช้ รถจักรยานยนต์ของกลางในการกระทำความผิดโดยตรง จึงต้องริบรถจักรยานยนต์ของกลาง (ฎ.6624/2545)

□ กรณีที่ไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไป ได้แก่ กรณีของดอกเบ๊ยะ พนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกดอกเบ๊ยะแทนผู้เสียหายได้เพราะดอกเบ๊ยะไม่ใช่ทรัพย์สิน หรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิด (ฎ.1977/2505 (ประชุมใหญ่) และ ฎ.8392/2549) เงินค่าไถ่ทรัพย์สินโดยพนักงานอัยการ

จะร้องขอให้จำเลยชดใช้เงินค่าไถ่ทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายต้องไปไถ่ทรัพย์สินมาให้แก่ผู้เสียหายไม่ได้ เพราะไม่ใช่กรณีเรียกร้อง ให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญเสีย (ฎ.422/2507) การฉ้อโกงเอาหนังสือสัญญาไป ทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปก็คือหนังสือกู้ พนักงานอัยการคงเรียกคืนได้แต่ตัวหนังสือสัญญาเท่านั้น จะขอมาด้วยว่าถ้าหากจำเลยส่งสัญญาไม่ได้ให้ใช้เงินอันเป็นหนี้ตามสัญญาแทนนั้นหาได้ไม่เพราะไม่อาจ กล่าวได้ว่าผู้เสียหายได้สูญเสียทรัพย์สินที่มีราคาตามหนี้ในสัญญา แม้หนังสือสัญญาสูญหายไป ก็ยังฟ้องเรียกหนี้กันได้มิใช่ว่าหนี้นั้นจะพลอยสูญไปด้วยหนี้ตามสัญญา มิฉะนั้นผู้เสียหายขอที่จะฟ้องร้อง เป็นคดีแพ่งอีกต่างหาก (ฎ.40/2508) ค่าแรงงานหรือค่าจ้างตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 ไม่ใช่ทรัพย์สิน ที่จะเรียกร้องคืน (ฎ.1041/2510) สายไฟฟ้าของผู้เสียหายที่ถูกจำเลยลักนำไปเผาออกเอาเปลือกออก ยังคงเหลือซากเป็นลวดทองแดงอยู่ มิได้ถูกทำลายสูญหายไปทั้งหมดหรือแปรสภาพไปเป็นของอื่นแล้ว เมื่อผู้เสียหายได้รับลวดทองแดงคืนแล้วพนักงานอัยการโจทก์จะขอให้คืน หรือใช้ราคาเต็มของสายไฟฟ้า แก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 อีกไม่ได้แม้ผู้เสียหายจะได้รับความเสียหาย อันเกิดจากการกระทำความ ผิดของจำเลยเนื่องจากนำสายไฟฟ้าไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เดิม ไม่ได้ก็ เป็นเรื่องของผู้เสียหายจะต้องไปว่ากล่าวเรียกค่าเสียหายจากจำเลยเอาเองเป็นคดีใหม่ (ฎ.16/2544)

2.4.5 ถอนคำร้องทุกข์

มาตรา 126 บัญญัติว่า “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใด ก็ได้ ในคดีซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนี้ย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น”

มาตรา 126 เป็นบทบัญญัติถึงสิทธิของผู้ร้องทุกข์ โดยผู้ร้องทุกข์มีสิทธิแก้ หรือถอนคำร้องทุกข์ เมื่อใดก็ได้ แต่ต้องกระทำก่อนคดีถึงที่สุด การถอนคำร้องทุกข์นั้นมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป เฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้นตามมาตรา 39 (2) ซึ่งต้องเป็นการถอนคำร้องทุกข์ที่ชอบตามมาตรา 126 เสียก่อนจึงจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ แต่การถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดอาญาแผ่นดินไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

(1) หลักเกณฑ์ของการถอนคำร้องทุกข์

(ก) การถอนคำร้องทุกข์ที่จะมีผลให้สิทธินำคดีอาญาระงับ ต้องเป็นความผิดอันยอมความได้

(ข) จะถอนคำร้องทุกข์ในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้

การถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิของผู้เสียหาย เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์แล้ว สิทธิของผู้เสียหายเองก็ดี หรือของพนักงานอัยการก็ดี ที่จะนำความผิดอันยอมความได้มาฟ้องผู้กระทำความผิดอีกเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ซึ่งการถอนคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่ 1 หรือโจทก์ร่วมย่อมมีอำนาจที่จะถอนคำร้องทุกข์ ต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้ แม้คดีนั้นจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ก็ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดกำหนดให้ผู้เสียหาย ต้องถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลเท่านั้น เมื่อผู้เสียหายที่ 1 และโจทก์ร่วมได้ถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน โดยชอบแล้ว ขณะคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล สิทธินำคดีความผิดต่อส่วนตัวมาฟ้องจำเลย ย่อมระงับไป" (ฎ.1852/2555)

(ค) การตกลงกำหนดเงื่อนไขที่จะถอนคำร้องทุกข์

ในการถอนคำร้องทุกข์ หากผู้เสียหายตกลงจะถอนคำร้องทุกข์โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นก่อน หากผู้เสียหายปฏิบัติตามเงื่อนไขแล้ว จึงจะมีผลให้คดีระงับ หากผู้เสียหายไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไข ยังไม่ถือว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์ เช่น ตกลงให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระหนี้จำนวน 3 งวด เมื่อครบ 3 งวดจะไปถอนคำร้องทุกข์ให้เช่นนี้จะมีผลเป็นการถอนคำร้องทุกข์เมื่อผ่อนชำระหนี้ครบ ผู้เสียหายไปถอนคำร้องทุกข์โดยตกลงว่าให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆ เช่นนี้มีผลเป็นการถอนคำร้องทุกข์แล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับทันที แม้ต่อมาผู้กระทำความผิดไม่ยอมชำระหนี้ตามที่ตกลงกันก็ตาม ตกลงให้จำเลยผ่อนชำระหนี้ตามเช็ค แต่มีเงื่อนไขว่าจะถอนคำร้องทุกข์ต่อเมื่อ จำเลยชำระหนี้ให้แล้วเสร็จ หากจำเลยชำระหนี้ไม่แล้วเสร็จ ยังไม่ถือว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์แล้ว ข้อตกลงที่โจทก์ร่วมยอมลดหนี้ตามเช็คทั้งสองฉบับให้แก่จำเลย และยอมให้จำเลยผ่อนชำระหนี้ให้เสร็จในกำหนดเวลา 12 เดือน พร้อมด้วยดอกเบี้ย เมื่อผ่อนชำระเสร็จสิ้นแล้วโจทก์ร่วมจะถอนคำร้องทุกข์คดีนี้ให้จำเลยกับพวก ข้อตกลงนี้โจทก์ร่วมไม่ได้ยินยอมถอนคำร้องทุกข์ให้จนกว่าจำเลยจะชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นเป็นข้อตกลงที่มีเงื่อนไขเป็นการให้โอกาสแก่จำเลยผ่อนชำระหนี้โดยยอมให้เลื่อนการพิจารณาคดีไป ข้อตกลงดังกล่าวมิใช่เป็นการยอมความ จึงไม่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ฎ. 3019/2543) ข้อตกลงระหว่างโจทก์ร่วมและจำเลยไม่มีข้อความใดที่แสดงว่าโจทก์ร่วมตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยในทันที แต่กลับมีเงื่อนไขให้จำเลยต้องชำระเงินให้แก่โจทก์ร่วมจนครบถ้วนเสียก่อน โจทก์ร่วมจึงจะถอนคำร้องทุกข์ให้แสดงว่าในระหว่างนั้นโจทก์ร่วมยังตั้งใจที่จะดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยอยู่ ข้อตกลงระหว่างโจทก์ร่วมและจำเลยดังกล่าวหาใช่ผลเป็นการยอมความ อันทำให้สิทธิ นำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ฎ. 1379/2550)

การถอนคำร้องทุกข์เพื่อจะไปฟ้องคดีด้วยตนเอง โดยไม่ประสงค์ที่จะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไป ถ้าถอนคำร้องทุกข์เพื่อนำไปฟ้องคดีเอง จะต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในอายุความ 3 เดือนนับแต่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด หากฟ้องคดีเกินอายุความร้องทุกข์ถือว่าคดีขาดอายุความ การถอนคำร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัว ความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ซึ่งมีทั้งความผิดอาญาแผ่นดินและส่วนตัว ถ้ามีการถอนคำร้องทุกข์ยอมระงับเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว เท่านั้น ส่วนความผิดอาญาแผ่นดินไม่ระงับลง การแสดงเจตนาถอนคำร้องทุกข์จะต้องแสดงต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลเท่านั้น โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยก่อน

(2) ผลของการถอนคำร้องทุกข์

การถอนคำร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัวนั้น ย่อมมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลง ถ้ายังไม่มี การฟ้องคดีอาญา การถอนคำร้องทุกข์ยอมทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับ ถ้าคดีอยู่ในระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องสั่งไม่ฟ้องคดีด้วยเหตุผลว่ามี การถอน คำร้องทุกข์ ในความผิดต่อส่วนตัว ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว แต่ยังไม่ถึงที่สุด สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับ และคำพิพากษาของศาลล่าง(ถ้ามี)ยอมระงับตาม ฎ. 1374/2509 คดีความผิดต่อส่วนตัวก่อนคดีถึงที่สุด ผู้เสียหายยอมถอนคำร้องทุกข์ได้และสิทธินำคดีมาฟ้องยอมระงับไป ตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) คำพิพากษาของศาลล่างย่อมระงับไปในตัวไม่มีผลบังคับต่อไป ไม่จำเป็นที่ศาลฎีกาจะต้องพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลล่างที่ลงโทษจำเลยไว้ การถอนคำร้องทุกข์ ภายหลังที่คดีถึงที่สุดไปแล้ว ไม่มีผลทำให้ โทษทางอาญาระงับ ฎ.1857/2517 ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ หลังจากคดีถึงที่สุดไปแล้ว ย่อมไม่มีผลให้คดีระงับ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ยังใช้บังคับอยู่ การถอนคำร้องทุกข์ มีผลเฉพาะตัว ไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ของผู้เสียหายคนอื่นระงับลง การถอนคำร้องทุกข์ ต้องไม่ประสงค์ดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหา เมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์โดยไม่เจตนาจะให้ผู้ต้องหา ได้รับโทษต่อไป ผลคือสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ ผู้ต้องหาจะคัดค้านการถอนคำร้องทุกข์ไม่ได้ หรือเจ้าพนักงานหรือศาลจะไม่อนุญาต ให้ถอนคำร้องทุกข์ไม่ได้

2.4.6 การถอนฟ้อง

มาตรา 35 บัญญัติว่า “คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลังเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดค่าแกลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้องให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้อง นั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย”

การถอนฟ้องคดีอาญา แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ คดีอาญาแผ่นดิน โจทก์ยื่นคำร้อง ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา คดีความผิดต่อส่วนตัว ก่อนคดีถึงที่สุด กรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ เป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ก็ได้ โดยไม่ต้องถามจำเลยก่อน กรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว ศาลต้องถามจำเลยก่อนว่าจะคัดค้านหรือไม่ ถ้าคัดค้านให้ศาลยกคำร้อง ขอถอนฟ้องเสีย ถ้าไม่คัดค้าน เป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ คดีถึงที่สุดเมื่อใด ถ้าไม่มีการอุทธรณ์ ฎีกา ถือว่าคดีถึงที่สุดนับแต่ระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกาได้สิ้นสุดลงกรณีที่ศาล จำหน่ายคดีชั่วคราวเพราะจำเลยหลบหนี คดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์จึงขอถอนฟ้องได้ ในคดีความผิดต่อส่วนตัว และความผิดอาญาแผ่นดิน เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยและจำเลยอุทธรณ์ โจทก์จะขอถอนฟ้อง ในชั้นอุทธรณ์ได้เฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนความผิดอาญาแผ่นดิน ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว ขอถอนฟ้องไม่ได้

ผลของการถอนฟ้อง มาตรา 36

คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้น ต่อไปนี้

(1) ถ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้วได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(2) ถ้าพนักงานอัยการถอนคดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวไปโดยมิได้รับความยินยอม เป็นหนังสือจากผู้เสียหาย การถอนนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(3) ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้วได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสียการถอนนี้ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการ ที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว

โดยหลักแล้ว การถอนฟ้องคดีอาญามีผลทำให้โจทก์ผู้ถอนฟ้องจะฟ้องจำเลยคนเดียวกัน ในความผิดเรื่องเดียวกันเป็นคดีใหม่ไม่ได้ เว้นแต่ คดีอาญาแผ่นดิน ไม่ว่าพนักงานอัยการหรือ ผู้เสียหายที่ได้ฟ้องคดี ถ้าพนักงานอัยการถอนฟ้อง ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีใหม่ หรือ ผู้เสียหาย ถอนฟ้องคดีก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการจะฟ้องคดีใหม่ คดีความผิดต่อส่วนตัว ถ้าพนักงานอัยการ ถอนฟ้องคดีโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีใหม่ ถ้าผู้เสียหายถอนฟ้อง พนักงานอัยการไม่มีสิทธิฟ้องคดีใหม่

กรณีที่ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการตามมาตรา 30 หากผู้เสียหาย ขอลถอนตัวจากการเป็นโจทก์ร่วม ย่อมมีผลเท่ากับเป็นการถอนฟ้องในส่วนขอร่วมเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ตามมาตรา 36 (3) โจทก์ร่วมที่ถอนฟ้องจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์อีกไม่ได้ คดีอาญาที่ถอนฟ้อง ไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกไม่ได้ แม้ยังไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้องก็ตาม การถอนฟ้องที่จะทำให้โจทก์ ฟ้องคดีใหม่ไม่ได้นั้น จะต้องเป็นการถอนฟ้องที่เด็ดขาด ถ้าถอนฟ้องไม่เสร็จเด็ดขาด สิทธินำคดีมาฟ้อง ยังไม่ระงับลง

การถอนฟ้องที่เด็ดขาด เช่น โจทก์ฟ้องคดีแล้วคำฟ้องโจทก์บกพร่อง โจทก์ขอถอนฟ้อง เพื่อจะนำคดีมาฟ้องใหม่ ถอนฟ้องเพื่อรอผลคดีแพ่งเป็นการถอนฟ้องที่เด็ดขาดฟ้องใหม่ไม่ได้ โจทก์ขอถอนฟ้องชั่วคราว อ้างว่าเพื่อจะสอบถามไปยังกรมทหารว่าจำเลยเป็นทหารกองประจำการ อยู่หรือไม่ ส่วนการถอนฟ้องที่ไม่เด็ดขาดนั้น เช่น ผู้เสียหายฟ้องคดีแล้ว ต่อมาพนักงานอัยการฟ้องคดี เช่นเดียวกัน ผู้เสียหายจึงขอถอนฟ้องคดีของตนเองเพื่อจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ โจทก์ฟ้องผิดศาล จึงขอถอนฟ้องเพื่อไปฟ้องศาลที่มีอำนาจ ผู้เสียหายยื่นฟ้องจำเลยในความผิด ฐานบุกรุกและกระทำอนาจารเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2522 และรุ่งขึ้นวันที่ 12 มกราคม 2522 พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนั้นเข้ามาใหม่ ต่อมาวันที่ 15 มกราคม 2522 ผู้เสียหาย ถอนฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ฟ้องไว้ และในวันนั้นเองผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ในคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยนั้น (ฎ. 2683/2522)

ดังนั้น เห็นได้ว่า การถอนฟ้องดังกล่าวก็เพื่อจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีที่พนักงานอัยการได้ ยื่นฟ้องจำเลยนั่นเอง มิใช่เป็นการถอนฟ้องเด็ดขาดตามความหมาย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 36 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายจึงไม่ระงับไปดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ผู้เสียหายจึงมีสิทธิขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ โดยหากจำต้องกล่าวหรือมีข้อแม้ไว้ในคำร้องขอถอนฟ้องว่าถอนไป เพื่อขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ด้วยไม่

2.4.7 ยอมความในความผิดต่อส่วนตัว

การยอมความตามกฎหมายที่จะมีผลทำให้สิทธิการดำเนินคดีอาญามาฟ้องระงับนั้น ต้องเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น เช่น จำเลยทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้แก่โจทก์ร่วมโดยจำเลย จะหาหลักประกันมาให้โจทก์ร่วมด้วย ตกลงกันว่าหากจำเลยหาหลักประกันมาให้โจทก์ร่วม จะไม่ดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย เมื่อจำเลยนำที่ดินมาจำนองแก่โจทก์ร่วมเพื่อเป็นประกันหนี้แล้ว เท่ากับจำเลยได้ปฏิบัติตามข้อตกลง จึงถือได้ว่าโจทก์ร่วมและจำเลยได้ยอมความกันโดยถูกต้อง ตามกฎหมาย สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเกี่ยวกับความผิดฐานยักยอกทรัพย์ที่จำเลยได้กระทำขึ้น

ยอมระงับไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) และคำขอในส่วนแพ่งของโจทก์ร่วมที่ขอให้จำเลยคืนเงินที่ยักยอกไปยอมตกไปด้วย (ฎ.7011/2551)

(1) ลักษณะของการยอมความ

(ก) การชดใช้เงิน โดยไม่มีข้อความใดๆ ที่ตกลงระงับข้อพิพาท ไม่ใช่เป็นการยอมความ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับจำเลยฐานยักยอก ซึ่งความเป็นผิดอันยอมความได้ แล้วต่อมาจำเลยได้ส่งเงินไปชดใช้ให้ผู้เสียหาย โดยไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำความตกลงระงับข้อพิพาทต่อกัน เช่นนี้ ยังมีใช้การยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป (ฎ.1633/2514)

(ข) การตกลงกันยอมชำระหนี้ โดยมีเงื่อนไขไม่ถือเป็นการยอมความ เช่น การทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีแพ่งโดยจำเลยยอมชำระเงินตามเช็คพิพาทให้แก่โจทก์ไม่มีข้อความใดที่แสดงว่าโจทก์ตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ กับจำเลยในทันทีแต่กลับมีเงื่อนไขที่จำเลยจะต้องปฏิบัติต่อโจทก์เสียก่อน กล่าวคือจำเลยจะต้องชำระเงินตามเช็คพิพาทให้แก่โจทก์จนครบถ้วน โจทก์จึงจะถอนฟ้องคดีอาญาให้จำเลย เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว โจทก์จึงไม่มีความผูกพันที่จะต้องถอนฟ้องคดีอาญา กรณีนี้มีผลเป็นการยอมความในคดีอาญาแต่อย่างไรไม่สิทธินำคดีมาฟ้องของโจทก์จึงไม่ระงับไป (ฎ. 2124/2529) ตามรายงานประจำวันธุรการไม่มีข้อความใดที่แสดงว่า ฝ่ายผู้เสียหายตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยในทันทีแต่กลับมีเงื่อนไขที่จำเลยจะต้องปฏิบัติต่อฝ่ายผู้เสียหายก่อน โดยจะต้องชำระเงินค่าเสียหายตามข้อตกลงเมื่อครบกำหนดสัญญาที่จำเลยตกลงชดใช้ค่าเสียหาย จำเลยไม่ชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายจึงไปร้องทุกข์ ย่อมแสดงให้เห็นว่าถ้าจำเลยไม่ชำระเงินให้ตามที่ตกลงฝ่ายผู้เสียหายก็ยังติดใจดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยอยู่ แม้ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยจะนำเงินจำนวนดังกล่าวมาวางศาลและฝ่ายผู้เสียหายรับไปแล้ว ก็ไม่มีผลผูกพันฝ่ายผู้เสียหายให้เลิกคดีอาญากัน กรณีจึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ที่จะให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป (ฎ.2724/2550)

พฤติการณ์แห่งคดีอาจแสดงว่าเป็นการยอมความกันแล้ว แม้ในสัญญาไม่ได้ระบุข้อความโดยชัดแจ้งว่าให้คดีอาญาเป็นอันระงับไปก็ตาม แต่พฤติการณ์มุ่งประสงค์ของคู่กรณีที่จะให้คดีอาญามีผลระงับ ถือว่าเป็นการยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เช่น ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินเพราะไม่มีเงินในบัญชีพอจ่ายตามเช็คที่จำเลยออกใช้ราคาของที่ซื้อจากโจทก์ ต่อมาจำเลยส่งของขายแก่โจทก์โจทก์รับของก็ใช้หนี้ตามเช็คของจำเลยนั้น ตามพฤติการณ์เห็นความมุ่งหมายว่าโจทก์จำเลยตกลงระงับข้อพิพาท ไม่ดำเนินคดีอาญาสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ฎ. 887/2523) การที่จำเลยนำเงินตามจำนวนในเช็คมาวางต่อศาลภายหลังที่ศาลชั้นต้นพิพากษาคดี และโจทก์ขอรับเงินจำนวนนั้นไปแล้ว โดยไม่ได้ความว่ามีข้อตกลงกับโจทก์ให้ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับเช็ค ย่อมถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความอันเป็นเหตุให้สิทธิการฟ้องคดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) และจำเลยมิได้นำเงินดังกล่าวชำระแก่โจทก์หรือธนาคารภายใน 15 วัน นับแต่วันที่โจทก์บอกกล่าวให้จำเลยทราบว่าจะธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงิน

จึงไม่ทำให้คดีเลิกกันตามพระราชบัญญัติด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค มาตรา 5 วรรคท้าย (ฎ.3489/2531) ข้อตกลงระหว่างโจทก์ร่วมและจำเลยไม่มีข้อความใดที่แสดงว่าโจทก์ร่วมตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยในทันทีแต่กลับมีเงื่อนไขให้จำเลยต้องชำระเงินให้แก่โจทก์ร่วมจนครบถ้วนเสียก่อน โจทก์ร่วมจึงจะถอนคำร้องทุกข์ให้แสดงว่าในระหว่างนั้นโจทก์ร่วมยังตั้งใจที่จะดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยอยู่ ข้อตกลงระหว่างโจทก์ร่วมกับจำเลยดังกล่าวหาจะมีผลเป็นการยอมความอันทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ไม่ (ฎ.1397/2550) ตามรายงานประจำวันธุรการไม่มีข้อความใดที่แสดงว่า ฝ่ายผู้เสียหายตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยในทันที แต่กลับมีเงื่อนไขที่จำเลยจะต้องปฏิบัติต่อฝ่ายผู้เสียหายก่อน โดยจะต้องชำระเงินค่าเสียหายตามข้อตกลง เมื่อครบกำหนดสัญญาที่จำเลยตกลงชดใช้ค่าเสียหาย จำเลยไม่ชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายจึงไปร้องทุกข์ยอมแสดงให้เห็นว่า ถ้าจำเลยไม่ชำระเงินให้ตามที่ตกลง ฝ่ายผู้เสียหายก็ยังติดดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยอยู่ แม้ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยจะนำเงินจำนวนดังกล่าวมาวางศาลและฝ่ายผู้เสียหายรับไปแล้วก็ไม่ผิดผูกพันฝ่ายผู้เสียหายให้เลิกคดีอาญากัน กรณีจึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป (ฎ.2724/2550) โจทก์ร่วมกับจำเลยทำบันทึกกันไว้ตามรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน ซึ่งมีข้อความว่าคู่กรณีตกลงกันแล้วต่างฝ่ายต่างไม่ตั้งใจเรียกร้องฟ้องกันทั้งทางแพ่งและอาญาต่อกันโดยจำเลยได้ช่วยเหลือค่าเสียหายของกระป๋องที่ถูกยิงตายให้โจทก์ร่วมเป็นเงิน 7,000 บาท จะนำเงินมาจ่ายให้หมด ในวันที่ 1 ตุลาคม 2544 แล้วลงชื่อโจทก์ร่วมและจำเลย เช่นนี้จึงเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อความผิดฐานทำให้เสียชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 เป็นความผิดอันยอมความได้จึงมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) แม้ต่อมาจำเลยจะไม่ชำระค่าเสียหายตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์ร่วมก็ไม่มีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในข้อหาทำให้เสียชีวิต หลังจากมีการยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วได้คงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น (ฎ.3412/2550) ข้อตกลงระหว่างโจทก์และจำเลย มีเงื่อนไขในลักษณะที่โจทก์มีเจตนาจะให้จำเลยทำงานให้โจทก์แล้วเสร็จก่อน แล้วจึงหักหนี้ค่าก่อสร้างกับมูลหนี้ที่ออกเช็คพิพาทคดีนี้ภายหลังเมื่อจำเลยก่อสร้างหรือชำระหนี้ให้โจทก์ครบถ้วน โจทก์จึงจะถอนฟ้องคดีนี้ให้ ไม่มีข้อความตอนใดแสดงว่าโจทก์ตกลงระงับข้อพิพาทหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยทันทีแต่อย่างใด จึงมิใช่การยอมความเพื่อให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ฎ.5387-5388/2550) การที่โจทก์ร่วมฟ้องจำเลยกับพวกต่อศาลแรงงานภาค 5 เป็นการฟ้องเนื่องจากจำเลยกับพวกซึ่งเป็นลูกจ้างได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ร่วมซึ่งเป็นนายจ้างอันเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องในทางแพ่ง สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์ร่วมและจำเลยกับพวกจึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง ซึ่งไม่มีข้อตกลงว่าโจทก์ร่วมไม่ตั้งใจดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญายังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความกัน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ยอมไม่ระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ฎ.6549/2550)

2.4.8 อุทธรณ์

(1) หลักเกณฑ์โดยทั่วไปของการอุทธรณ์

(ก) มาตรา 193 “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ตามมาตรา 193 แสดงให้เห็นว่า เฉพาะคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเท่านั้นที่สามารถอุทธรณ์ได้ หากเป็นกรณีอื่นที่มีใช้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นก็ไม่อาจอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ เช่น

- หมายถึง หมายอาญา หากคู่ความเห็นว่าการออกหมายเรียกหรือหมายอาญาของศาลชั้นต้นได้กระทำไปโดยผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย คู่ความขอที่จะร้องขอให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งแก้ไขเสียก่อน เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งอย่างไรแล้วถ้าไม่เห็นพ้องด้วย จึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านได้

- ปัญหาโต้เถียงว่าการบังคับคดีไม่ชอบ มิใช่เป็นการอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นเรื่องที่จะดำเนินการตามลำดับชั้นศาล จะด่วนอุทธรณ์ ฎีกาโดยมิได้ร้องขอให้ศาลชั้นต้นดำเนินการแก้ไขก่อนมิได้ (ฎ.7001/2544)

- โจทก์ที่ถูกยกฟ้องตามมาตรา 166 วรรคหนึ่ง เพราะไม่มาศาลตามกำหนดนัด หากประสงค์จะร้องขอให้ศาลยกคดีของโจทก์ขึ้นพิจารณาใหม่ มาตรา 166 วรรคสองกำหนดขั้นตอนให้โจทก์ยื่นคำร้องขอต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันศาลยกฟ้อง ดังนี้ โจทก์จะด่วนยื่นอุทธรณ์ต่อศาลโดยไม่ดำเนินการตามมาตรา 166 วรรคสองก่อน ย่อมเป็นการข้ามขั้นตอน ไม่ชอบด้วยมาตรา 166 วรรคสาม โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ (ฎ.2109/2529)

- การออกหมายซึ่งระหว่างสอบสวนเป็นอำนาจของศาลชั้นต้นโดยเฉพาะจะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ (ฎ.1125/2496 (ประชุมใหญ่))

- กรณีที่ศาลชั้นต้นทำหน้าที่ตรวจรับอุทธรณ์แทนศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ กรณีเช่นนี้เป็นการที่ศาลชั้นต้นปฏิบัติตามมาตรา 198 วรรคสอง ซึ่งกฎหมายให้อำนาจศาลชั้นต้นทำแทนศาลอุทธรณ์ได้ หากใช้เป็นคำสั่งเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นเองไม่คำสั่งของศาลชั้นต้นในกรณีเช่นนี้จึงมิใช่คำสั่งที่จะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์หากแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้ผู้อุทธรณ์ยื่นเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 198 ทวิ วรรคหนึ่ง

(ข) กรณีผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการนั้น โจทก์ร่วมจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ เฉพาะข้อหาความผิดที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายด้วยเท่านั้น เช่น ความผิดตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 160 ประกอบมาตรา 78 รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย โจทก์ร่วมมิใช่ผู้เสียหาย จึงขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในข้อหานี้ไม่ได้ แม้ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ร่วมเข้าเป็นโจทก์ในคดีนี้ได้ ก็ต้องหมายถึงอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ได้เฉพาะที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหาย ในข้อหาความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 เท่านั้น โจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ในข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 (ฎ.9299/2539)

(ค) คู่กรณีในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่ผู้เสียหายที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ เพราะความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น แม้การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลจะเป็นการกระทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในบริเวณศาล คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ใช่ผู้เสียหายในส่วนการละเมิดอำนาจศาลของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้

(2) ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์

มาตรา 193 วรรคหนึ่ง วางหลักเกณฑ์ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ไว้ 2 ประการ คือ การห้ามอุทธรณ์ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เช่น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 บัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง และการห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด ตามมาตรา 170 การห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา มาตรา 196 การห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่มีได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้นตามมาตรา 195

หลักเกณฑ์การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ทวิ

(ก) มาตรา 193 ทวิ กำหนดลักษณะของคดีที่จะต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงคือคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องพิจารณาอัตราโทษจากฐานความผิดที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยเป็นสำคัญ

(ข) การอุทธรณ์ที่มีโต้แย้งข้อเท็จจริงในเนื้อหาของคำฟ้อง หรือมีโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีแม้จะเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง และเป็นคดีมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ก็ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ

(ค) ปัญหาข้อเท็จจริงถูกจำกัดสิทธิทั้งการอุทธรณ์และการฎีกา

คดีที่คู่ความพิพาทกันในศาล ในที่สุดจะมีปัญหาโต้เถียงกันอยู่เพียง 2 ประการเท่านั้นคือปัญหาข้อเท็จจริง ประการหนึ่ง หรือปัญหาข้อกฎหมาย อีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาที่ศาลจะต้องเป็นผู้พิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาด และเมื่อศาลชั้นต้นพิจารณาและมีคำพิพากษาชี้ขาดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายข้อใดแล้ว หากคู่ความฝ่ายใดไม่เห็นพ้องด้วย ก็ชอบที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายดังกล่าวนั้นได้ ดังนั้นประเด็นที่คู่ความหยิบยกขึ้นอุทธรณ์หรือฎีกาจึงมีอยู่เพียง 2 ประเด็นปัญหาเท่านั้น

ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นปัญหาที่คู่ความโต้เถียงกันว่า ได้มีการกระทำหรือเหตุการณ์หรือพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น หรือมีอยู่จริงดังที่คู่ความได้กล่าวอ้างหรือโต้เถียงกันหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาที่ศาลจะต้องรับฟังให้ได้เป็นข้อยุติโดยวินิจฉัยชี้ขาดด้วยการวินิจฉัยจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ ตัวอย่างเช่น

- ปัญหาว่ามีเหตุการณ์หรือการกระทำอันเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานในสำนวน

- ปัญหาการโต้เถียงดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน ดุลพินิจในการลงโทษดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

ปัญหาข้อกฎหมาย เป็นเรื่องการแปลความหมายของกฎหมายซึ่งศาลจะต้องวินิจฉัยด้วยการนำข้อเท็จจริงที่รับฟังได้เป็นยุติแล้วนั้นไปปรับเข้ากับตัวบทกฎหมาย หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าเป็นปัญหาการปรับบทกฎหมาย หรือ ปัญหาการหาขอบทนนั่นเอง เช่น

- ปัญหาว่าตามข้อเท็จจริงซึ่งฟังเป็นยุติแล้วนั้น ต้องตามตัวบทกฎหมายใด ซึ่งต้องวินิจฉัยจากตัวบทกฎหมาย

- ปัญหาการโต้เถียงว่า ศาลดำเนินคดีโดยผิดกฎหมาย โดยศาลฟังพยานโดยผิดกฎหมาย ศาลลงโทษจำเลยผิดต่อกฎหมาย หรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดกฎหมาย

(ง) กรณีที่ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 193 ทวิ ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง

- อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย
- อุทธรณ์ที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี เช่น อุทธรณ์ดุลพินิจในการสั่งไม่รับฟ้องตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม อุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไต่สวนสืบพยานโจทก์ อุทธรณ์คำสั่งลงโทษละเมิดอำนาจศาล คำสั่งในคดีขอคืนของกลาง อุทธรณ์คำสั่งยกคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่

(จ) ข้อยกเว้นมาตรา 193 ทวิ ที่ยอมให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ โดยเข้าข้อยกเว้นดังต่อไปนี้

- จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอการลงโทษไว้
- ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้
- จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่า 1,000 บาท

(3) การยื่นอุทธรณ์ มาตรา 198

(ก) ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน ไม่ใช่ 30 วัน และหากจะยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ก็ต้องยื่นภายในระยะเวลาอุทธรณ์เช่นกัน ระยะเวลาอุทธรณ์ คู่ความอาจขอขยายได้หากมีพฤติการณ์พิเศษหรือมีเหตุสุดวิสัย

(ข) การอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลย ในกรณีจำเลยหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษา ศาลออกหมายจับจำเลยเพื่อมาฟังคำพิพากษา เมื่อออกหมายจับเกิน 1 เดือนแล้ว ยังไม่ได้ตัวจำเลยมา ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ถือว่าได้อ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟังโดยชอบแล้ว ระยะเวลา 1 เดือนเริ่มนับตั้งแต่วันที่ถือว่าได้อ่านลับหลังจำเลย แม้ศาลจะได้อ่านคำพิพากษานั้นให้จำเลยฟังอีกครั้งในภายหลังเมื่อจับตัวจำเลยได้ ไม่มีผลทำให้ยึดอายุฎีกาออกไปอีก (ฎ.276/2504)

2.4.9 การฎีกา

การฎีกาเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ฎีกาแต่ละคน จำเลยจะฎีกาแทนจำเลยอื่นไม่ได้ เป็นฎีกาที่ไม่ชอบหรือจำเลยจะฎีกาขอให้ลงโทษจำเลยอื่นไม่ได้ เป็นฎีกาที่ไม่ชอบ นอกจากนี้โจทก์ร่วมจะถือเอาฎีกาของพนักงานอัยการเป็นฎีกาของโจทก์ร่วมไม่ได้ การฎีกาต้องคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ใช่ทำเป็นคำแก้ฎีกา โดยต้องโต้แย้งคัดค้านว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ชอบอย่างไรเพราะเหตุใด

(1) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 218

“ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปีห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

(ก) มาตรา 218 ต้องปรากฏว่าเป็นคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง กล่าวคือ ไม่มีการแก้ไขบทมาตราความผิดหรือจำนวนโทษที่ลง หรือ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขเล็กน้อย หมายถึง การแก้บทมาตราความผิดโดยไม่แก้จำนวนโทษ หรือแก้จำนวนโทษแต่ไม่แก้บทมาตราความผิด หากศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นย่อมไม่ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 218

(ข) ตัวอย่างการแก้ไขเล็กน้อยได้แก่

- ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 2 เดือน ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแทนมีกำหนด 2 เดือน เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

- ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ศาลอุทธรณ์แก้เป็นว่าเป็นความผิดกรรมเดียวหลายบท แม้แก้โทษด้วย ก็เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

- ศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุกจำเลยแต่ไม่ริบรถของกลาง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เฉพาะของกลางเป็นให้ริบ

- ศาลอุทธรณ์แก้เฉพาะจำนวนเงินที่ศาลชั้นต้นสั่งให้จำเลยคืนแก่ผู้เสียหายเป็นการแก้ไขเล็กน้อย

- ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ว่าไม่ต้องคืนเป็นการแก้ไขเล็กน้อย

(ค) มาตรา 218 วรรคหนึ่ง ห้ามคู่ความฎีกาในกรณีลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 5 ปี หมายถึงโทษสุทธิที่ศาลลงแก้จำเลยไม่ใช่อัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนด และไม่ับรวมการบวกโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58

(ง) มาตรา 218 วรรคสอง ห้ามโจทก์ฎีกาในกรณีลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 5 ปี

(2) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 219

“ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

(ก) กรณีตามมาตรา 219 ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ดังนี้จึงใช้กับทั้งโจทก์จำเลยรวมทั้งโจทก์ร่วมด้วย

(ข) แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย การแก้ไขมาก หมายถึง การแก้ไขบทความผิดและจำนวนโทษ เช่น การแก้ไขเรื่องรอการลงโทษถือเป็นการแก้ไขมาก ศาลอุทธรณ์แก้จากความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาเป็นฆ่าคนตายโดยบันดาลโทสะ

เท่ากับแก้บทความผิด เมื่อแก้จำนวนโทษด้วยถือเป็นการแก้ไขมาก หรือศาลอุทธรณ์แก้ไขจากพยายาม ตามมาตรา 81 เป็นพยายามมาตรา 80 เมื่อมีการแก้ไขจำคุกด้วย เป็นการพิพากษาแก้ทั้งบททั้งโทษ เป็นการแก้ไขมาก เมื่อเป็นการแก้ไขมากถ้ามีการเพิ่มเติมโทษจำเลยด้วย จำเลยย่อมไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

(3) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องเกี่ยวกับการกักขังจำเลยตามมาตรา 219 ตรี

“ในคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดี ที่เกี่ยวกับการกักขังแทนค่าปรับ หรือกักขังเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน ถ้าศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับ คำพิพากษาศาลชั้นต้น ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

มาตรา 219 ตรี ใช้กับกรณีที่ศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งหมายถึง พิพากษากลับทั้งคดี ไม่ใช่พิพากษาแก้ เช่น ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องลงโทษ จำคุก 1 เดือน เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน การที่ศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษาไม่เปลี่ยนโทษ จำคุกเป็นกักขังแทนและลงโทษปรับอีกสถานหนึ่ง โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 2 ปีนั้น ศาลอุทธรณ์ ยังพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้องโจทก์อยู่เพียงแต่ลงโทษแตกต่างไปจากศาลชั้นต้นเท่านั้น คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จึงเป็นการพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น มิใช่พิพากษากลับ จึงห้ามมิให้ คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 219 ตรี (ฎ.8153/2540)

(4) ข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามมาตรา 220

“ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์”

(ก) มาตรา 220 ต่างจากข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาอื่นๆคือ ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามมาตรา 218, 219, 219 ทวิ และ 219 ตรี ซึ่งห้ามฎีกาเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ส่วนมาตรา 220 กฎหมาย มิใช่เพียงแต่ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น แม้เป็นปัญหาข้อกฎหมายก็ห้าม หากเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาต้องกันให้ยกฟ้องโจทก์

(ข) กรณีที่ถือว่าเข้าหลักเกณฑ์มาตรา 220

- แม้เป็นการยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็เข้าเกณฑ์ห้ามฎีกาตามมาตรา 220
- ศาลชั้นต้นยกฟ้องหรือสั่งไม่รับฟ้องตามมาตรา 161 หากศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ก็ห้ามฎีกาตามมาตรา 220
- ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฟ้องเพราะไม่มีการผิดฟ้องต่อหรือขออนุญาตจากอัยการสูงสุด คดีต้องห้ามฟ้องตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ ตามมาตรา 53 หากศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ก็ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 220
- ศาลชั้นต้นสั่งไม่ประทับฟ้องเพราะพนักงานอัยการโจทก์ไม่นำตัวจำเลยมาส่งศาล พร้อมฟ้อง หากศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ก็ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา 220
- กรณีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (1)-(7) และศาลชั้นต้นสั่งจำหน่าย คดีของโจทก์ หากศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ย่อมมีผลเท่ากับว่าศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษา ยกฟ้องโจทก์ คู่ความไม่มีสิทธิฎีกาตามมาตรา 220

(ค) แม้ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องด้วยเหตุผลแตกต่างกับศาลชั้นต้นก็เข้าเกณฑ์ต้องห้ามฎีกา ตามมาตรา 220 เช่น ศาลชั้นต้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเห็นว่าโจทก์จำเลยยอมความกัน โดยชอบด้วยกฎหมาย สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นกรณีที่หน้าที่จำเลย ออกเช็คคืนผลผูกพัน คดีเลิกกันตามพระราชบัญญัติเช็คฯ มาตรา 7 จึงพิพากษายืน มีผลเท่ากับ ศาลล่างทั้งสองพิพากษายกฟ้อง (ฎ.1827/2552)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัญชลี ฉายสุวรรณ (2533, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระบบและลักษณะของการทดแทน ค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ 2) ระบบกฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทดแทน ค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งข้อบกพร่องของกฎหมายดังกล่าว 3) ลักษณะรัฐสวัสดิการ 4) หาแนวทางในการที่รัฐจะเข้ามาดำเนินโครงการเกี่ยวกับการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ จากการศึกษาพบว่า เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นเหยื่ออาชญากรรมหรือ ผู้เสียหายในคดีอาญา ย่อมตกเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น และบุคคลเหล่านั้นย่อมมีสิทธิ ตามกฎหมายในอันที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำผิดแต่โดยที่ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดโดยทั่วไปไม่เอื้ออำนวยต่อการชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญามีข้อบกพร่องอยู่มากมายอันทำให้การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวไม่อาจกระทำ ได้ สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ชมจุฑา สุวรรณจินดา (2540, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนของการสอบสวน และการดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์ในศาลเกี่ยวกับความผิดทางเพศที่มีผู้เสียหายเป็นเด็กของประเทศไทย และนำไปเปรียบเทียบกับ กระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา ซึ่งถือว่าเป็น ประเทศที่กระบวนการดังกล่าวได้รับการพัฒนามาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการค้นหาและกำหนดมาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยสามารถ ช่วยปกป้องคุ้มครองเด็กซึ่งตกเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศได้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยพัฒนารูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนการดำเนินการให้มีลักษณะและวิธีการเป็นพิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไป เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงสำหรับดำเนินคดีอาญาที่เด็กถูกระทำละเมิดทางเพศ และก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือกดดันทางจิตใจและอารมณ์ต่อเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดี ในที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วย

ชาติชาย ขอบทางศิลป์ (2542, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยา จากรัฐอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา โดยได้มุ่งศึกษาเพื่อวิเคราะห์หลักเกณฑ์ และแนวทางของกฎหมายในส่วนของการชดเชยความเสียหาย และให้ความคุ้มครองต่อผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยเปรียบเทียบรูปแบบของกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์พิจารณา ร่างพระราชบัญญัติกองทุนเงินชดเชยผู้เสียหายจากอาชญากรรม และผู้ถูกดำเนินคดีอาชญากรรม

ของกระทรวงยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่ามาตรการทางกฎหมายที่จะบัญญัติรับรองการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังไม่มีกฎหมายรับรองชัดเจน

เสวก ภาศกิติ (2543, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสิทธิที่ควรได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญา 2) ศึกษาเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหายตามกฎหมายต่างประเทศ 3) วิเคราะห์ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายไทย 4) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งกองทุนค่าตอบแทนผู้เสียหาย ผลการศึกษาพบว่า 1) ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 2) รูปแบบค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การให้ค่าทำขวัญ การชดเชย หรือการให้ค่าสินไหมทดแทนยังมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ตามปรัชญาของกฎหมายและวิธีดำเนินการ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนจากรัฐตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 245 ควรมีการจัดตั้งกองทุนเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายขึ้น โดยจัดให้มีสำนักงานบริหารงานกองทุนเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญามีคณะกรรมการเป็นองค์กรผู้มีความชำนาญวิจฉัยในการจ่ายค่าตอบแทน และควรแบ่งประเภทค่าตอบแทนจากรัฐให้ชัดเจน

ชนัญญา กิจทวี (2546, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการและกลไกการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมทั้งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เปรียบเทียบกับแนวคิด หลักการ และกลไกการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกันหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงดังกล่าวของประเทศไทยให้เกิดความชัดเจน เสมอภาค และมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ต่อไปจากการศึกษาพบว่าแนวคิด หลักการ และกลไกการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่นและพระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมทั้งกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าทดแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิด หลักการและกลไก เรื่องการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน ของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ กล่าวคือ ในเรื่องแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐเห็นว่ารัฐต้องรับผิดชอบชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เพราะรัฐไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและถือว่าเป็นการขยายบริการด้านสวัสดิการสังคมด้วยแนวคิดที่ว่า รัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือในกรณีหลักการ การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ในคดีอาญาโดยรัฐ เห็นว่าผู้มีสิทธิได้รับการชดเชย หมายถึง ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือจิตใจ จากการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรง และทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย สำหรับความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายต้องเป็นความผิดอาญาที่ร้ายแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย ในส่วนประเภทของการชดเชยความเสียหายได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ รัฐจะชดเชยความเสียหายเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายหรือจิตใจ และค่าเสียหายอื่นตามที่เห็นสมควร หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับความเสียหายจนถึงแก่ความตาย รัฐจะชดเชยค่าเสียหายเป็นค่าทำศพ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น นอกจากนี้รัฐได้จัดตั้งกองทุน หรือจัดสรรงบประมาณประจำปีโดยมี “คณะกรรมการ” เป็นกลไกผู้มีอำนาจพิจารณาค่าชดเชยความเสียหายดังกล่าวให้กับผู้มีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามความเสียหายต่อไป

วิภาวี ชตะนัย (2544, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในการจำแนกประเภทสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ลักษณะของการทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ และศึกษากฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทดแทนความเสียหายเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งข้อบกพร่องของกฎหมายดังกล่าว เพื่อหาแนวทางในการทดแทนความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมที่เหมาะสม โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ วารสาร บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ ตั๋วบทกฎหมาย บทความทางนิติศาสตร์ และทางสังคมศาสตร์ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น เหยื่ออาชญากรรมคือผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้นและเหยื่ออาชญากรรมนั้นย่อมมีสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายรวมทั้งการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำผิด แต่โดยสภาพเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดโดยทั่วไปไม่เอื้ออำนวยต่อการทดแทน ความเสียหายต้องการชดเชยค่าเสียหายด้วยเงิน รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นบางกรณีไม่สามารถทดแทนได้ด้วยเงินตราอันทำให้การทดแทนความเสียหายดังกล่าวไม่อาจก่อให้เกิดความยุติธรรมได้อย่างจริงจัง

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2544, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ต้องการทราบว่าภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แล้วผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิตามกฎหมายประการใดบ้าง 2) เพื่อทราบว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมแนวทางสันติ 3) เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยให้มีบทบาทหน้าที่ที่รองรับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้เป็นหลักประกัน ตามกฎหมายว่าผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง การช่วยเหลือและการปฏิบัติที่เหมาะสม จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันได้เน้นหนักไปที่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยละเลยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายในคดีอาญา กล่าวคือผู้เสียหายในคดีอาญากลายเป็นผู้ที่ถูกกลืนโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งที่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเริ่มต้นการดำเนินคดีและสมควรจะได้รับการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยรัฐและองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์ (2545 : น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องอำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย ใจความว่าการกระทำความผิดอาญาย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม แม้การกระทำความผิดอาญาบางอย่างจะส่งผลกระทบต่อเฉพาะผู้ถูกระทำเท่านั้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงต้องมีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิด หลักการดำเนินคดีอาญาของนานาอารยประเทศที่ว่า การดำเนินคดีอาญาต้องกระทำผู้เสียหายหรือรัฐซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้น ได้บัญญัติอำนาจฟ้องคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ นอกจากนี้เนื่องจากประเทศไทยใช้วิธีการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ และเยอรมนี มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาเป็น 2 ประเภท คือ ความผิดอาญาต่อส่วนตัว หรือความผิดอาญาต่อแผ่นดิน อำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับความผิดดังกล่าวจึงแตกต่างกันออกไปกล่าวคือ ความผิดอาญาต่อแผ่นดิน มีลักษณะที่เป็นกระทำที่รุนแรงและผลของการกระทำนั้นกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขความเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม แม้การกระทำดังกล่าวจะมีผู้เสียหายซึ่งได้รับผลโดยตรงจากการกระทำก็ตาม แต่เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าการคุ้มครองผู้เสียหายได้แก่ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานปล้นทรัพย์ รัฐจึงต้องเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดที่มีลักษณะของการกระทำที่ไม่รุนแรงและเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง จึงไม่ค่อยมีผลกระทบต่อประโยชน์ของสาธารณะโดยตรง ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดอนาจาร ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าว ต้องขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้เสียหาย โดยจะเข้าร้องทุกข์หรือไม่ก็ได้เพราะการร้องทุกข์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินคดีในความผิดต่อส่วนตัว แต่การร้องทุกข์มิได้เป็นหลักประกันคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างสมบูรณ์เพื่อคุ้มครองมิให้ผู้เสียหายได้รับผลกระทบอื่นเพิ่มขึ้นจากการดำเนินคดีของรัฐ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 125 มิได้ห้ามพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนก่อนจะมีการร้องทุกข์ อาจกล่าวได้ว่าการร้องทุกข์เป็นเพียงเงื่อนไขในการดำเนินคดีของรัฐเท่านั้นแม้ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้รัฐดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดก็ตาม สำหรับประเทศเยอรมนีได้กำหนดความผิดที่ต้องขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหายเป็นสำคัญแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1.ความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Antragsdelikt) 2.ความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจ (Emachtigungsdelikt) ความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ การสอบสวนสามารถกระทำได้ก่อนการร้องทุกข์ความผิดประเภทนี้เทียบได้กับความต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ตามกฎหมายอาญาไทย แต่ความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจนั้นกฎหมายไทยไม่มีบัญญัติไว้ ซึ่งในบางกรณีเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงที่กระทำต่อบุคคลสาธารณะหรือนักการเมือง เช่น การปาอุจจาระใส่หน้ารัฐมนตรีหรือการที่นักศึกษาชกนายกรัฐมนตรี แม้เป็นความผิดที่มีโทษเล็กน้อย ความผิดลหุโทษแต่ก็มีการดำเนินคดีอาญา ต่อผู้กระทำซึ่งหากมีบทกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศเยอรมนีแล้ว ผู้กระทำผิดอาจไม่ต้องถูกดำเนินคดีก็ได้ เพราะกรณีเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษลหุโทษ และผู้กระทำอาจแสดงความเมตตาไม่ประสงค์ดำเนินคดีก็ได้ ความผิดดังกล่าวผู้เสียหายเท่านั้นให้อำนาจจึงจะดำเนินคดีได้ แต่กลับปรากฏว่ามีการดำเนินคดีแม้จะเป็นความผิดลหุโทษก็ตาม จึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยในกรณีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ผู้เสียหายจะต้องให้อำนาจรัฐก่อนจึงจะดำเนินคดีอาญาได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและเป็นไปตามลักษณะที่การดำเนินคดีอาญาต้องขึ้นอยู่กับผู้เสียหายเป็นสำคัญ พนักงานสอบสวน

จะมีอำนาจสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีการยินยอมของผู้เสียหายรวมถึงผู้เสียหายที่เป็นบุคคลสาธารณะ จึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับอำนาจฟ้องให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีในความผิดอาญาแผ่นดิน ส่วนความผิดต่อส่วนตัวต้องได้รับอำนาจจากผู้เสียหายโดยพนักงานสอบสวน จะทำการสืบสวนหรือสอบสวนได้ เมื่อมีการร้องทุกข์และได้รับอำนาจจากผู้เสียหายก่อนและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องได้เฉพาะความผิดต่อส่วนตัว นอกจากนี้ควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยให้ความผิดที่มีการกระทำที่ไม่ร้ายแรงและมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของสาธารณชนเป็นความผิดยอมความได้หรือความผิดส่วนตัว เช่น ความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายมาตรา 391 ความผิดฐานดูหมิ่นมาตรา 393 แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานฉ้อโกง การประกันวินาศภัย มาตรา 347 ซึ่งเป็นความผิดยอมความได้นั้น เป็นสิ่งที่ไม่ตรงตามสภาพสังคมปัจจุบัน เพราะธุรกิจการประกันภัยเกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนและกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศควรแก้ไขโดยบัญญัติให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี